

Å sette punktum.

*Samtalegruppers betydning for tidligere
partnere med store samarbeidskonflikter*

Morten Sanne Melvold

Diakonhjemmets Høgskole i Oslo

Master i familieterapi og systemisk praksis

MGFAM – H06

Innleveringsfrist 30.april 2010

Veileder Kirsten Stien

Antall ord: 26 761

INNHOLDSFORTEGNELSE

KAPITEL 1. INNLEDNING

Forord	side 5
Sammendrag	side 6
1.1 Bakgrunn	side 8
1.2 Bakenforliggende forskning og empiri	side 9
1.3 Oppgavens fokus, problemstilling og avgrensning	side 12
1.4 Avgrensning	side 13
1.5 Masteroppgavens oppbygning	side 14

KAPITEL 2. FORSKNINGSDESIGN, VITENSKAPSTEORETISK OG METODOLOGISK TILNÆRMING

2.1 Forskningsdesign	side 16
2.2 Vitenskapsteoretiske tilnærminger	side 17
2.3 Sosial konstruksjonisme	side 18
2.3 Forskningsetikk og fagetikk	side 19
2.4 Validitet og reliabilitet	side 20
2.5 Anonymitet	side 21
2.6 Semi-strukturerte intervjuer	side 22
2.7 Datainnsamling, transkribering og analysetilnærming	side 23

KAPITEL 3. TEORIFORANKRING

3.1 Systemteori	side 25
3.1 Kontekst	side 26
3.2 Kommunikasjonsteori	side 26
3.3 Symmetriske og komplementære relasjoner	side 27
3.4 Makt og maktbegrepet i studien	side 28
3.5 Språkssystemisk perspektiv	side 29
3.6 Ikke-vitende-posisjon	side 29
3.7 Dialogisk samtale - felles undersøkelse	side 30
3.8 Reflekterende team og prosesser	side 31
3.9 Teoretisk grunnlag for støttegrupper	side 31

KAPITEL 4. ANALYSEARBEID OG DRØFTNINGER

4.1 Materialets temaer og kategorier	side 33
4.2 Kommunikasjon	side 34
4.2.1 Makt i relasjoner	side 34
4.2.2 Informasjonsflyt	side 36
4.2.3 Samtalemønster	side 38
4.3 Konflikt	side 40
4.3.1 Symboler i konflikt	side 40
4.3.2 Utenforståendes påvirkning	side 41
4.3.3 Barnefordeling	side 44
4.3.4 Tid	side 46
4.4 Følelser	side 48
4.4.1 Fysiske reaksjoner	side 49
4.4.2 Følelsenes påvirkning i konflikten	side 50
4.4.3 Kontroll av følelser	side 52
4.5 Betydning av samtalegruppe	side 53
4.5.1 Bevissthet og refleksjon	side 54
4.5.2 Forandring av adferd	side 55
4.5.3 Løsninger, forandringer i etterkant	side 57

KAPITEL 5. FREMTREDENDE FUNN OG DRØFTNING

5.1 Studiens funn	side 59
5.1.2 Felles skjebne – felles trøst	side 59
5.1.3 Fastlåste konflikter	side 60
5.1.4 Konkrete råd og løsningsforslag	side 60
5.1.5 Tidsperspektiv på samtalegruppene	side 61
5.1.6 Utenforståendes påvirkning	side 62
5.2 Funn fra forskning og tidligere empiri	side 63
5.2.1 Thuen, Carlsen og Sandvik	side 64
5.2.2 Øygard, Thuen og Solvang	side 64
5.2.3 Lee og Hett	side 64
5.2.4 Charping, Bell og Strecker	side 65
5.2.5 Salts og Zongker	side 65

5.2.6 Graff, Whitebread og LeCompte side 65

KAPITEL 6. DRØFTNING

6.1 Struktur, innhold og ledelse av samtalegrupper side 66

6.2 Deltakernes subjektive opplevelse og personlige utvikling side 69

6.3 Konfliktnivå og forandring side 71

KAPITEL 7. AVSLUTNING

7.1 Oppsummerende tanker side 74

7.2 Selvrefleksjon og mangler ved egen studie side 74

7.3 Fremtidige forskningsmuligheter side 76

8. LITTERATURLISTE side 77

9. VEDLEGG

Samtykkeskjema

Intervjuguide

Svar på søknad fra REK

FORORD

*”Den som tror at fortida ikke kan forandres på,
har ennå ikke skrevet sine memoarer”*

- Toevald Gahlin

”Å sette punktum” er en masteroppgave som ser nærmere på betydningen av samtalegrupper for tidligere partnere med store samarbeidsproblemer. Mange ulike mennesker har uttalt at å skrive masteroppgave er som å foreta en reise inn i det ukjente, en reise som byr på både utfordringer og gleder. For meg personlig er jeg mer fristet til å beskrive det som en indre vandring der følelsenes spekter stadig har utvidet fargekartet. En ting kan uansett hogges inn i Dovre; det er en påkjenning og en personlig utvikling å tilegne seg ny kunnskap og gjøre ting man i utgangspunktet ikke kan eller har gjort før. Nok om det.

Informantene i denne studien har stått i situasjoner de aldri før har gjort og har vært gjennom påkjenninger og følelsessvingninger i uante proporsjoner i forbindelse med konflikten med sin tidligere partner. De har gitt meg innblikk i deres personlige opplevelser av både konflikten de har stått i, samt erfaringene og refleksjonene de har gjort seg om samtalegruppene de har deltatt i. Jeg er dypt takknemlig for informantenes ærlighet og modighet i møte med meg. Inspirert av Paulo Freire (1972) som understreker *kjærligheten* til verden og mennesket som grunnleggende for dialogen, er jeg ydmyk for hvordan helt ukjente mennesker har delt av sine innerste tanker og følelser til meg.

I tillegg til informantene har jeg lyst til å rette en takk til min veileder Kirsten Stien som med sine direkte og humoristiske vri har fått meg til å se nye perspektiver og utfordret meg til å gå mer i dybden og kvitte meg med *generelt pisspreik* som hun kaller det. Takk til Hans Terland og til medstudentene Lisbeth og Esther for gjennomlesning og faglige diskusjoner. Det er alltid like spennende (og frustrerende) i skriveprosesser når nye stemmer kommer inn i en tekst.

Så til den aller viktigste, Line. Du har støttet meg gjennom hele prosessen, med positivitet, humor og som kritisk leser. Jeg kan ikke få takket deg nok, men du forstår uten bruk av mange ord. Og til jentene mine Thea, Hedda og Frida - nå blir det fotballtreninger og sykkelturer!

SAMMENDRAG

”Teoretisk sett burde menn og kvinner kunne lære å forstå hverandre.

Og teoretisk sett kan man fange ål med lasso.”

- Ukjent

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie som baserer seg på semi-strukturerte intervjuer med fem personer som har erfaring med å være deltakere i samtalegrupper. Studien har en fenomenologisk tilnærming, og ved hjelp av å analysere det transkriberte materialet fra intervjuene har jeg kommet frem til funn som sees i lys av annen forskning og tidligere empiri, samt drøftes opp mot teori. Følgende problemstilling belyses:

”Hvilken betydning har samtalegrupper for tidligere partnere med store samarbeidskonflikter og, hvordan viser eventuelt dette seg?”

Studien viser at informantene under ett er meget positive i sine fortellinger om egen opplevelse av å delta i en slik gruppe. Betydningen viser seg på flere måter, blant annet ved å få mulighet til å treffe andre i samme situasjon og med samme livserfaring, betydningen av å føle seg anerkjent og derfor mindre isolert i egen tankeverden. Dette er av stor betydning for alle informantene i studien. Det viser seg også at selv om konfliktnivået til sin tidligere partner ikke endres eller bedres, står man bedre rustet til å takle den pågående konflikten og alle de utfordringer det byr på i dagliglivet.

Faktorer som ikke enkelt lar seg styre, som tidsperspektivet og utenforståendes påvirkning på konflikten, er også omtalt både i analysekapitlet og i selve drøftningen av funnene. Jeg har funnet mange likhetstrekk i min studie når jeg har jaktet i undersøkelser som omtaler tilnæringslikt samme forskningsfokus. Det viser seg at mange undersøkelser og forskning retter seg inn mot barna og barnas opplevelser i en skilsmisse eller brudd, og mindre på hjelpetiltak for hvordan foreldre skal takle situasjonen til beste for barna. I følge Thuen (2003) finnes det knapt nok publiserte studier som evaluerer effektene av individuell terapi for mennesker som har opplevd samlivsbrudd. Det finnes derimot mange studier av terapi rettet mot barn i forbindelse av foreldrenes skilsmisse. Jeg har mer enn en gang stilt meg spørsmålet om vi begynner i feil ende i vårt arbeid med intensjon om å gjøre det beste for barna, uten at dette skal følges opp videre i denne sammenhengen.

Masteroppgaven vil avslutningsvis komme med noen oppsummerende tanker om veien videre, og hvordan studien eventuelt kan ha relevans for videre klinisk praksis på nettopp dette området.

KAPITEL 1 - INNLEDNING

”I begynnelsen er forholdet”.

- Martin Buber

1.1 Bakgrunn

Jeg har arbeidet i Barnevernet siden 2002, i den såkalte 2. linjetjenesten. Jeg startet arbeidet i Barnevernet først i et nærmiljøtiltak som het Mobilt Team, for så å begynne som terapeut i Multi Systemisk Terapi, heretter forkortet til MST. MST er et nærmiljøtiltak som arbeider der hvor ungdommen bor. Det er et frivillig tiltak som primært baseres på endringer av ungdommens adferd i nært samarbeid med foreldrene. MST er lokalisert under det statlige barnevernet ”Barne-, ungdoms- og familieetaten”. Det er det kommunale barnevernet som er vår oppdragsgiver og som søker familier inn i tiltaket. Rammene for tiltaket er § 4-4.2. i Barnevernsloven. Et av hovedmålene for MST er at barn og unge skal bo med sine foreldre så lang det lar seg gjøre, og at MST skal bidra til å hindre unødig flytting av barn og unge. Dette betyr i praksis at jeg som ansatt i MST er i kontakt med nærmiljøet og de ulike systemene rundt familien, det være seg skole, fritidsarenaen, naboer, slekt eller venner av familien.

I min praksis som MST terapeut møter jeg blant annet mange foreldre som ikke lenger bor sammen, men som har felles barn. Erfaringen min i mange av disse sakene er at det kan være store samarbeidskonflikter mellom tidligere partnere, som igjen kan være med på å skape store konflikter både for barnet/barna, men også for de voksne. Konfliktene kan vise seg ulikt og på mange ulike områder. I arbeidet med masteroppgaven ønsker jeg å få en dypere innsikt i hvordan de tidligere partnerne opplever og forstår konflikten de har stått i, og hvilke erfaringer de har gjort seg i arbeidet med å forsøke å løse samarbeidskonfliktene ved hjelp av samtalegruppene som familievernkontorer tilbyr. For å få denne dypere innsikten knyttet jeg meg opp til et prosjekt ved et familievernkontoret på Østlandet som tilbyr slike samtalegrupper. I april 2009 hadde jeg en samtale med lederen for familievernkontoret som jeg har vært tilknyttet i min studie. Han fortalte som ansvarlig for samtalegruppen at bakgrunnen for samtaletilbudet var at familievernkontoret opplevde en økende gruppe mennesker som hadde store samarbeidskonflikter med sin tidligere partner. Felles for denne gruppen var også at de hadde barn, og at den konflikten de hadde gikk utover barna. Dette ønsket familievernkontoret å gjøre noe med. Familievernkontoret hadde to spesifikke mål

med samtalegruppen. Et av målene var å dempe konfliktene mellom foreldrene, og det andre målet var at foreldrene skulle unngå rettssystemet.

Hvorfor er det viktig for meg å få en dypere innsikt i forhold til denne tematikken? Ved å få innsikt i hvilken betydning samtalegrupper kan ha, vil jeg få mulighet til å adoptere kunnskapen om metodene fra disse samtalegruppene inn i eget arbeid. På hvilken måte vil jeg gjøre det? Som MST terapeut skal vi jobbe som tidligere nevnt i forhold til systemene rundt familien. Hvis det viser seg at slike samtalegrupper kan ha en betydning i forhold til å minske konfliktnivået hos tidligere partnere, kan dette være ulike typer tiltak vi kan referere til og anbefale. Jeg har også en forforståelse til at det kan være mange ulike temaer som kan taes opp i slike samtalegrupper, og som kan være med på å hjelpe familier gjennom vanskelige perioder i livet. Jeg har også tro på effekten ved å møte andre i samme livssituasjon, og eksemplets kraft.

I tillegg har jeg en antagelse om at betydningen av samtalegruppene vil kunne variere med utgangspunkt i informantenes egne opplevelser og konfliktenes opphav. Vi som subjekter har våre egne tolkninger, meninger og opplevelser av en situasjon og det er disse ulikhetene jeg interesserer meg for. Kan ulikhetene danne et grunnlaget for noen kloke grep i forhold til å løse slike store samarbeidskonflikter?

1.2 Bakenforliggende forskning og empiri

Det har vært et sammensatt og komplekst arbeid å søke etter bakenforliggende empiri og tidligere studier som kan være sammenlignbare med arbeidet jeg har gjort i med denne masteroppgaven. Jeg har brukt timevis på å søke på ulike søkemotorer innenfor dette fagfeltet og har paradoksalt nok utviklet også en ny kompetanse i forhold til dette som jeg formodentlig vil nyte godt av i fremtidige studier. Uansett, timene jeg har brukt på dette, viser at det er primært utenlandske studier og forskning det refereres til. Innenlands er det navn som Frode Thuen, Lisbeth Øygard og Stein Hardeng som stadig dukker opp i søkerfeltet. Disse har jeg tatt kontakt med via mail og som to av tre har respondert svært velvillig på. Resultatet av dette arbeidet viser allikevel at det er gjort lite av forskning i forhold til samtalegrupper, i den forstand at det har blitt fulgt opp i etterkant for å se hvilke konsekvenser samtalegrupper kan ha og har hatt for deltakere. Jeg velger å legge frem i korte trekk det jeg har vurdert som mest essensielt i de studiene og forskningen jeg har lest, og vil i tillegg bruke tidligere empiri inn i forhold til fremtredende funn og i drøftningsdelen i masteroppgaven.

Jeg begynner innenlands. Stein Hardeng har i 2003 i samarbeid med Kirkerådet og Diakonhjemmet Høgskole laget et veiledningshefte for start og drift av samtalegrupper ved samlivsbrudd. Tittel på veiledningsheftet er *Sorgen det ikke sendes blomster til* og er laget til hjelp for dem som ønsker å starte samtalegrupper ved samlivsbrudd og at eventuelt de som er i gang kan få ny inspirasjon og nye ideer (Hardeng 2003, s.5). Det defineres både hovedmål og delmål for samtalegruppene, men i hovedtrekk er arbeidet å hjelpe mennesker med å legge bruddet bak seg, å skape et større nettverk og ha fokus på barna.

Frode Thuen har skrevet *Livet etter skilsmissen*. Rapport nr.1/97. Institutt for samfunnspsykologi ved universitetet i Bergen. I rapporten vises det til blant annet positive og negative konsekvenser ved samlivsbrudd, men det som fattet min interesse var at hele 40 % av informantene kunne tenke seg å delta i en samtalegruppe for mennesker som har opplevd det samme (Thuen 1997). Thuen, Carlsen og Sandvik (1998) viser til at det har vært en rekke evalueringer av støttegrupper for mennesker som opplever samlivsbrudd, men at de fleste undersøkelsene er av relativt svak metodisk karakter (Thuen, Carlsen og Sandvik 1998, s. 454). Allikevel fremheves at ulike studier gir et entydig bilde av at støttegrupper har klare positive effekter. Lee og Hett (1990) viser blant annet til at effekten av en gruppeintervensjon hadde ført til at deltakerne blant annet hadde fått redusert depresjon og angst, større evne til å leve i nuet og evne til å etablere meningsfulle relasjoner (Thuen, Carlsen og Sandvik 1998, s. 454).

Den mest metodisk solide undersøkelsen er i følge Thuen, Carlsen og Sandvik foretatt av Bloom, Hodges, Kern og McFaddin (1985). Her var det et relativt stort antall forsøkspersoner som inngikk i undersøkelsene og det var en varighet på seks måneder. Hensikten var å gi deltakerne sosial støtte og bedre kunnskap og kompetanse innenfor en rekke ulike områder som tidligere har vist seg å være viktig for skilte og separerte.

”Flere oppfølgingsstudier fra seks måneder til fire år etter avsluttet behandling viste betydelige positive effekter. Selv etter fire år fant de signifikante forskjeller mellom intervensjonsgruppen og kontrollgruppen på i alt ni av 24 ulike mål på psykologisk tilpasning, alle i favør intervensjonsgruppen”. (Thuen, Carlsen og Sandvik 1998, s. 454).

I sine avsluttende kommentarer i sin artikkel, påpeker Thuen, Carlsen og Sandvik at det den gang (1998) var svært få gruppe-tiltak for mennesker som opplever samlivsbrudd, og at de

tror at slike grupper vil bli mer utbredt i årene som kommer. De påpeker videre at det er behov for forskning på slike støttegrupper, dels fordi forskningen er mangelfull og dels fordi den i all vesentlighet er gjort i USA. I en artikkel i Tidsskrift for Norsk Psykologforening 2003 henviser Thuen til de samme studiene ved samlivsbrudd som i 1998. Han skriver videre:

”Det er så langt jeg kjenner til, ikke foretatt noen meta-analyser av støttegrupper for mennesker som har opplevd samlivsbrudd. Følgelig vet vi lite sikkert om i hvilken grad slike tiltak faktisk har positive effekter” (Thuen 2003, s. 40).

Jeg synes Thuen berører noen helt essensielle områder. Han påpeker blant annet utfordringen ved å senke terskelen for å benytte seg av forebyggende tiltak for samlivsbrudd, samt at det er like viktig å endre folks kunnskaper og oppfatninger om samliv, samlivsproblemer og samlivsbrudd og holdninger til å oppsøke hjelp. Han skriver:

”På samme måte som helseopplysning er et sentralt element i det helsefremmende arbeidet, bør samlivsopplysninger være en viktig del av bestrebelsene på å forebygge samlivsbrudd og uheldige psykososiale konsekvenser når samlivsbrudd først oppstår. Her er mye uprøvd og ugjort”. (Thuen 2003, s.40).

Bell, Charping og Strecker (1992) har ulike gruppeprogrammer for skilte og separerte. Gruppeprogrammene bestod av en kombinasjon av strukturerte og ustrukturerte gruppeeksperimenter designet for å utvikle en terapeutisk støtte gruppe. Gruppene traff hverandre ti ganger av 1 t til 1,5 t pr. gang. Det ble utarbeidet et spørreskjema til deltagerne for evaluering og mer enn 95 prosent av de spurte rapporterte at gruppetilbudet hadde vært hjelpsomt eller svært hjelpsomt. Spesielt var det å være sammen med andre i samme situasjon hjelpsomt og at de fikk sjansen til å forstå dem selv bedre og deres situasjon. ”The findings from this study support the assertions made in the literature that short-term groups provide a helpful experience for clients struggling with adjustment to divorce.” (Bell, Charping and Strecker s. 31).

Salts og Zongker (1983) gjennomførte en studie der intensjonen var å teste om selvforestilling og justering /tilpasning i forhold til separerte og skilte individer kunne bli forbedret ved å delta i gruppe rådgivning. I denne studien deltok 80 personer, hvorav 62 personer deltok i ulike intervensjonsgrupper. De øvrige utgjorde en venteliste gruppe. Intervensjons gruppen besto av både strukturerte og ustrukturerte grupper. Det fremgår ikke når oppfølgingsundersøkelsen ble foretatt, men resultatet viste at både deltakere i ustrukturerte og

strukturerte grupper hadde bedre generell tilpasning til situasjonen enn kontrollgruppen. Resultatene var særlig gunstig for deltakere i de strukturerte gruppene.

Øygaard, Thuen, and Solvang (2000) fant gjennom sin kvalitative undersøkelse at støtte grupper er en hjelpsom erfaring for tilpasning til skilsmisse for deltakere. Fire terapeutiske faktorer utpekte seg. I denne undersøkelsen sammenligner forfatterne sine funn med Yalom`s teori om gruppepsykoterapi og gruppeteori. Dette skal jeg komme nærmere inn på i avsluttende del av masteroppgaven.

Den siste studien jeg skal referere til er utført av Graff, Whitehead og LeCompte (1986) som gjorde bruk av 24 kvinnelige forsøkspersoner, fordelt på to typer grupper. I tillegg var det 22 personer som utgjorde en kontrollgruppe. I den ene gruppen ble det benyttet en kognitiv adferdstilnærming, mens i den andre ble benyttet en støttende og innsiktsorientert tilnærming. En oppfølgingsstudie etter fire måneder viste at deltakerne i begge gruppene, og særlig i den kognitiv-atferdsorienterte, hadde lavere depresjon og bedre selvbilde enn kontrollgruppen.

I avsluttende del i masteroppgaven der jeg redegjør for fremtredende funn og drøftning, vil jeg løfte frem spesifikke funn fra disse overnevnte studiene, i den grad det har relevans for problemstillingen og drøftningen.

1.3 Oppgavens fokus, problemstilling og avgrensning

“Without context, words and actions have no meaning at all”.

- Gregory Bateson

Denne masteroppgavens hovedfokus er tidligere partnere med store samarbeidskonflikter som har deltatt i samtalegrupper i regi av et familiekontor på Østlandet. For å få dypere innsikt og ny forståelse av tematikken har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

”Hvilken betydning har samtalegrupper for tidligere partnere med store samarbeidskonflikter, og hvordan viser eventuelt dette seg?”

Ordvalget av *betydning* i problemstillingen knyttes til den fenomenologiske tilnærming jeg har i studien. De personlige historiene i intervjuene er både unike og innholdsrike og kan

analyseres ut i fra ulike perspektiver, men jeg har med utgangspunkt i problemstillingen søkt mening og svar ved å gå bak ordene i fortellingene med fokus på problemstillingen.

Betydningen av samtalegruppene er subjektive og personlige for hver av informantene, og jeg har hele tiden etterstrebet en anerkjennende holdning i studien. ”Anerkjennelse betyr at jeg lar den andre få være ekspert på sin egen opplevelse.” (Bae 1992, s. 214)

Problemstillinger og forskningsspørsmål skal fungere som veivisere for å undersøke et område og søke mening. Det er nødvendig å avgrense for å fokusere og ikke la seg villedes inn på avstikkere bort fra problemstillingen. I studien gikk jeg ikke inn i andre områder enn det problemstillingen tillot, selv om jeg underveis i studien ble fristet til å følge opp andre områder og fenomener som ga seg til kjenne under de ulike intervjuene. Disse områdene var blant annet knyttet opp til fenomener rundt selve konfliktene hos de tidligere partnerne, barnefordeling og andre komplekse konsekvenser i etterkant av de ulike bruddene. Disse elementene blir ikke utdypende beskrevet i dataanalysen, men kan ha betydning i et eventuelt videre forskningsarbeid. Med komplekse konsekvenser tenker jeg spesielt på de ulike løsningene i forhold til barnefordeling og andre situasjoner som har oppstått. En direkte påvirkningsfaktor i disse tilfellene er påvirkningen av ulike utenforstående parter. Når man beveger seg inn i landskap som tar for seg store og komplekse områder innenfor familie, samliv og konflikter er det viktig å avgrense. Jeg er bevisst på at forforståelsen vil være med på å prege studien, men jeg velger å ha et åpent blikk på egen forståelse og der med søke den fenomenologiske tilnærmingen til informantenes subjektive erfaringer.

”Det er en grunnleggende ide` at mennesker har en førforståelse i sin erkjennelse av verden. Når man får en ny erfaring, blir den tolket og forstått i lys av den forståelsen man allerede har utviklet. Det er ikke mulig å observere noe forutsetningsløst” (Ulleberg 2005, s. 123).

Tidligere forskning på området er alltid relevant når man skal inn å undersøke en bestemt tematikk, og de ulike funnene har vært viktige ledesnorer og forståelsesknagger under hele prosessen det har vært å skrive masteroppgaven.

1.4 Avgrensning

Avgrensning er en utfordring i seg selv. Kanskje spesielt når det er mennesker man møter og når fokuset på det man skriver er relasjonelt og tilnærmingen sirkulær, kan det til tider virke

nærmest umulig å ta noe *bort*. Allikevel er avgrensning nødvendig i den forstand at masteroppgaven skal ferdigstilles og det skal være mulig å sette punktum.

Den første avgrensningen var antall informanter. Hvor mange skal man intervjuer og hvor bredt skal man gå ut? Dette svaret ga seg selv i forhold til at det familievernkontoret jeg kontaktet hadde fem navn jeg kunne kontakte. Da jeg var ferdig med intervjuene fikk jeg en opplevelse av at jeg hadde stort nok materiale for denne masteroppgaven, og da arbeidet med å transkribere startet, ser jeg tidsmessig at det var på grensen av det som kunne la seg gjøre.

I forhold til teori, ønsket jeg teori både av eldre og nyere karakter. Dette for å få en grunnlagstenkning i det systemteoretiske, samt å bruke de retningene og forståelsene jeg har festet meg ved under utdanningsforløpet ved Diakonhjemmet. Avgrensning av teori og arbeid med forståelsen av teori, gikk hånd i hånd med analyse og drøftningsarbeidet, noe jeg personlig opplevde som utrolig givende. Problemstillingen har hele tiden vært langt fremme i bevisstheten og hjulpet meg til å avgrense analysen av materialet og til å vurdere hva som er mest fremtredende i denne studien.

1.5 Oppbygning av masteroppgaven

Masteroppgaven er delt inn i 7 kapitler. Jeg har nå i kapittel 1 presentert en innledning med bakgrunn for valg av masteroppgavens fokus, problemstilling og avgrensning og gjort rede for tidligere forskning og empiri. Avslutningsvis i kapitlet gir jeg en oversikt over masteroppgavens oppbygning. Kapittel 2 er det forskningsdesign, vitenskapsteoretisk og metodologisk tilnærming som redegjøres for. Forskningsetikk, validitet, reliabilitet og anonymitet er også viktige begreper som beskrives i dette kapitlet. Metodevalgene med semi-strukturerte intervjuer og analysetilnærming er også plassert i dette kapitlet.

I kapittel 3 er det en gjennomgang av teorien som masteroppgaven støtter seg til. Kjente og kjære navn fra ulike tidepoker dukker opp i de korte presentasjonene av teorien jeg har avgrenset meg til å bruke. Analysen av materialet mitt presenteres i kapittel 4. Materialet er delt inn i fire hovedtemaer: kommunikasjon, konflikter, følelser og betydning av samtalegrupper. Disse temaene har underliggende kategorier der informantenes stemme kommer frem ved hjelp av ulike sitater i teksten som er knyttet til tematikken.

I kapitel 5 løftes de mest fremtredende funnene fra egen studie og nærliggende forskning og empiri frem, og sees på i en sammenheng. I kapitel 6 oppsummerer jeg funnene inn i tre hovedtemaer: struktur, innhold og ledelse av samtalegrupper, deltakernes subjektive opplevelse og personlige utvikling, konfliktnivå og forandring. Dette drøftes ved hjelp av relevant teori og empiri. I kapitel 7 oppsummerer og presenterer jeg noen avsluttende tanker og refleksjoner om det studien har avdekket. På tross av at man er i en avslutningsfase på arbeidet med masteroppgaven, har jeg sett litt på veien videre og gjort meg noen tanker om svakheter og styrker ved studien. Hvor fremtidsrettet og klarsynt jeg er i skrivende stund må avgjøres av friske øyne.

KAPITEL 2

FORSKNINGSDESIGN, VITENSKAPSTEORETISK OG METODOLOGISK TILNÆRMING

”Methodology, like sex, is better demonstrated than discussed”

- Edvard E. Learner

2.1 Forskningsdesign

Som Fuglesth og Skogen (2006) beskriver har alle empiriske studier et eksplisitt eller implisitt design. I denne sammenhengen ble det viktig for meg å finne en form som både kunne være klargjørende for egen tenkning rundt masteroppgaven, samt en form og et design som kunne la seg gjennomføre i studien knyttet til et familievernkontoret på Østlandet.

”Colin Robson (1993) sier at design dreier seg om å utvikle et forskningsprosjekt med utgangspunkt i sitt forskningsspørsmål, og han peker på nødvendigheten av å vurdere fokus, strategi og taktikk for sin forskning.”(Fuglesth & Skogen, 2006 s. 17).

Fokuset i denne studien er tidligere partnere med store samarbeidskonflikter der forskningsspørsmålene mine dreier seg rundt spørsmål om samtalegrupper gir en betydning for de som deltar på et slikt tilbud, og hvordan eventuelt en slik betydningen viser seg når de tidligere partnere forteller om sine erfaringer i møte med et slikt tilbud familievernkontoret gir.

Strategien i denne sammenhengen var å koble meg på et allerede etablert tilbud for min fokusgruppe. Da jeg ble oppmerksom på tilbudet det aktuelle familievernkontoret ga, sendte jeg et brev til familievernkontoret om tankene og ideene mine til prosjektet. Deretter hadde jeg et møte med to familieterapeuter som var ansvarlige for tilbudet, og de viste interesse for det jeg presenterte.

Taktikken var å bruke semi-strukturerte intervjuer etter gjennomførte samtalegrupper ved familievernkontoret. Ved å benytte en gjennomarbeidet intervjuguide, håpet jeg på å kunne få nok materiale til å besvare forskningsspørsmålene mine. Dette vil jeg komme nærmere inn på under de metodologiske tilnærmingene.

Det er mange meninger i forhold til antall informanter i et forskningsprosjekt. En vanlig kritikk går ut på at funnene ikke er generaliserbare hvis prosjektet involverer for få personer.

Kvale (2007) mener dette er paradoksalt fordi hvis målet med studie er å innhente generell kunnskap, må man fokusere på noen få, intensive kasusstudier. Basert på Kvales argumenter mener jeg at fem informanter vil være tilstrekkelig for å kunne være med på å gi et innblikk om betydningen av en samtalegruppe gir, og forhåpentligvis gi tilstrekkelig materiale for å kunne svare på problemstillingen.

2.2 Vitenskapsteoretiske tilnærminger

Sentralt i min vitenskapsteoretiske forankring og forståelse står hermeneutikken, fenomenologien og postmodernismen, alle store retninger som jeg opplever går mye over i hverandre i den forstand at de utelukker fasitsvar og ferdige løsninger. Forskningshistorisk er det relevant å skille mellom to vitenskapelige hovedretninger; hermeneutikk og positivisme. Hermeneutikken har utspring i humanistiske fag der forståelse, mening og refleksjon er sentrale målsetninger. Positivismen er knyttet til naturvitenskapen og de kunnskapsambisjoner som har utviklet seg i sammenheng med den. I den positivistiske konteksten vil målet være å finne fram til en absolutt og objektiv kunnskap (Befring, 2007). Med studiens fokus og formål ble det en selvfølgelig å følge den hermeneutiske retningen med en fenomenologisk tilnærming. Innenfor kvalitative metoder snakker man om den hermeneutiske sirkel (Johannesen et.al 2006) som illustrerer hvordan fortolkninger av meningsfulle fenomener kan og må begrunnes.

”Den hermeneutiske sirkel beskriver en sirkelbevegelse fra helhet til del til ny helhet. Man forstår aldri forutsetningsløst, men har en helhetlig førforståelse. Ved å undersøke en eller flere deler når man en ny helhetsforståelse. Man kan i forskning gjøre sirkelbevegelsen til gjenstand for beskrivelse, og så godt man kan undersøke og beskrive sin førforståelse”
(Ulleberg 2005, s. 123).

I min studie er jeg opptatt av å få fram personers historie, opplevelser og erfaringer og har derfor valgt en kvalitativ tilnærming. Ifølge Kvale (2007) fokuserer det fenomenologiske perspektivet på personens livsverden. Det fenomenologiske perspektivet legger vekt på personens subjektive opplevelser, erfaringer og den mening dette gir for enkelt menneske. Mening skapes i ethvert menneske ut ifra de erfaringer man har. Kvalitative og kvantitative metoder ivaretar på hver sin måte informantenes perspektiver, noe som Thagaard (2004) hevder er en viktig målsetning for kvalitative undersøkelser. Det ble grunnleggende for meg å kunne oppnå forståelse av sosiale fenomener der fortolkning har stor betydning innenfor denne type forskning når jeg skulle velge metodologisk tilnærming.

Begrunnelsen for dette valget bunner i at med en fenomenologisk tilnærming, kan man utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med og forståelse av et fenomen. Fenomen betegner i sin mest generelle betydning en faktisk sanselig hendelse eller gjenstand. Fenomen blir også brukt til å betegne en enestående eller usedvanlig person, ting eller hendelse.

”Mening er et nøkkelord fordi forskeren bestreber seg på å forstå meningen med et fenomen (handling eller ytring) sett gjennom en gruppe menneskers øyne”.
(Johannessen et al., 2006, s.80).

I følge Zahavi (2003) har fenomenologene gjennomgående fremhevet det de omtaler som førstepersons perspektiv viktighet, og stiller seg i opposisjon til den såkalte objektivismen som tradisjonelt har forsøkt å eliminere det menneskelige subjekt fra vitenskapen. Med dette som bakgrunn velger jeg fenomenologenes perspektiv om subjektets verdi, selv om jeg ser at vitenskapen har andre perspektiver og at verden ikke er så svart – hvit som kun subjekt-objekt tenkningen. Fenomenologiens oppgave er slik Zahavi (2003) ser det ”at utforske og tematisere de filosofiske grunnspørsmål vedrørende verdens og virkelighetens værens- og væsensbeskaffenhet” (Zahavi, 2003, s.20).

Samtidig som jeg søker de subjektive fortellingene, har jeg også intensjon om å kunne bruke dette i mitt videre arbeid med familier. De subjektive fortellingene skrives på denne måten inn i min erfaringsverden og på denne måten objektiveres inn i min kunnskapsfering.

2.3 Sosial konstruksjonisme

Anderson stiller spørsmålet om hva sosial konstruksjon egentlig er, og støtter seg til Gergen (1985) når hun hevder at sosial konstruksjonisme handler om forskjeller og er en form for sosial undersøkelse.

”Alle handlinger utført af mennesker, der er sammen med andre i en social gruppe i vid forstand, er på en eller anden måde dialogisk eller reaktionsmæssigt forbundne både med tidligere, allerede afsluttende handlinger og med forventede, mulige handlinger” (Anderson, 2003, s. 72).

Slik setter de sosiale konstruksjonene fokus på den felles konteksten som en betydningsfull instans, der bevisstheten er relasjonell og utviklingen av betydning er diskursiv (ibid: s. 73). Dette perspektivet setter slik jeg tolker det, terapeuten i en kontekst der han eller hun er i en

konstant prosess der terapeuten påvirker og påvirkes. ”Hver uge, når jeg forlot supervisionen, oppfattede jeg verden på en annerledes måte, end da jeg kom” (Anderson, 2003, s. 316)

2.4 Forskningsetikk

I en slik kvalitativ studie som jeg skal utføre med utgangspunkt i et lite utvalg informanter, vil det krev at jeg til enhver tid er bevisst de etiske retningslinjene og prinsipper jeg forholder meg til. Min relasjon til informantene må bygges på tillit, troverdighet, åpenhet rundt hvordan intervjuet gjennomføres og hvordan materialet skal brukes og behandles. De norske reglene sier dette i forhold til ethvert forskningsprosjekt:

”Forskningsprosjekter, som forutsetter aktiv deltakelse, må normalt først igangsettes etter deltakernes informerte og frie samtykke. Personer som er gjenstand for forskningsmessig undersøkelse, har til enhver tid rett til å avbryte deres deltakelse” (NESH 1993) (Thagaard, 2004, s. 25).

Jeg sendte søknad til Regional komité for medisinsk forskningsetikk, Østlandet, som klarerte søknaden for prosjektet. Søknaden ble klarert 03.04.09. Jeg tok kontakt med familievernkontoret, som bidro til å oppnå kontakt med potensielle informanter. Dette skjedde i uke 8 2009. Samtykkeskjema innholder generell informasjon om bakgrunn og formål med prosjektet (se punkt: 5. samtykkeskjema). Konfidensialiteten blir også beskrevet i Samtykkeskjemaet slik at informantene skal være trygge på at dataene vil bli behandlet slik at personlige data ikke kan avsløre personens identitet.

Når det gjelder meg selv som intervjuer, er det viktig å inneha en respektfull holdning i intervjusituasjonen, i analysen av arbeidet og i bearbeidingen av dataene. Min egen definisjonsmakt er stor, slik at jeg er bevisst på at det er informantenes egne perspektiver på egen fortelling og historie som skal stå i sentrum. Disse ulike perspektivene håper jeg å kunne holde gjennom hele oppgaven.

”Forskningsintervjueren bruker seg selv som instrument, og benytter seg av en implisitt kroppslig og emosjonell forståelsesmåte som gir en unik tilgang til intervjupersonens livsverden” (Kvale, 2007, s. 73).

Forskningsetikken kan også kalles fagetikk ved at den setter fokus på det arbeidet som blir utført av de som har et profesjonelt vitenskapelig ansvar (Befring, 2007). Det fagetiske er ikke

noe som kan isoleres til enkelte deler av et prosjekt, men må ligge som en gjennomgående måte å forholde seg til både de involverte og de fortellingene og resultatene som kommer frem av forskningen. Det blir derfor viktig med en klargjøring av rollene før selve intervjuet starter, slik at vi har et godt og tydelig utgangspunkt for intervjuet. Det blir helt essensielt å skape en trygg og ivaretaende atmosfære under intervjuet, en samskapning med intensjon om å lære mer om samarbeidskonflikter og betydningen av samtalegrupper.

”Det er viktig at man hele tiden holder fast ved at historier er en del av den analoge kommunikasjonen, i den forstand at de sier noe om relasjoner, de er mangetydige, mange tolkninger er mulige, og det er ingen fasit til å forstå de”. (Ulleberg 2005, s. 135).

Jeg har også som Befring sammenfatter (2007, s. 21) hatt som studiemål å forbedre fagkompetansen og bidra til å styrke vitenskapelige og etiske holdninger innefor dette fagfeltet i den forstand at jeg ønsker å kunne gi noe tilbake til familievernkontoret som har sluppet meg inn i deres hverdag, og som har hjulpet meg i forhold til denne studien. Dette har igjen ført til at jeg har fokusert på den subjektive opplevelsen og min egen forforståelse til tematikken for å kunne analysere med en fokusert tilstedeværelse.

”Kort sagt: Både i profesjonelle og i rent personlige kontekster står den moralske relasjonen mellom partene på et gulv av partenes felles menneskelighet. Moralsk ansvar har altså en kjerne som er felles for så vel personlige som profesjonelle relasjoner” (Henriksen & Vetlesen, 2006, s. 114).

Det fagetiske er ikke noe som kan isoleres til enkelte deler av en studie, men må ligge som en gjennomgående måte å forholde seg til både informantene, fortellingene og beskrivelsene og resultatet som kommer frem av forskningen.

2.5 Validitet og reliabilitet

“Validity is a goal rather than a product”

- Maxwell

Hva er god kvalitet i kvalitative forskningsopplegg? Innenfor kvalitativ forskning brukes begrepene reliabilitet og ulike validitetsformer som kriterier for kvalitet. Validitet er spørsmål knyttet til om vi måler det vi tror vi måler eller forsker på det vi tror vi forsker på. ”Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens funn på en riktig måte

reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten” (Johannessen et. al, 2006, s. 199).

Et sentralt spørsmål knyttet til studiens validitet er hvilke eventuelle feil jeg kan gjøre i studien. Maxwell (2005) peker på to mulige måter å identifisere og møte validitetsutfordringene på. Han mener man må stille seg selv spørsmålet om på hvilken måte man som forsker kan ha misforstått eller hvilke andre alternative forklaringer som kan gis i forhold til studien. Her oppfordrer han til å bli så konkret i beskrivelsene som mulig og ikke kun gi generelle kategorier. I tillegg til dette, må man stille seg spørsmålet om hvordan man møter disse eventuelle utfordringene i valg av forskningsdesign. Validiteten i denne sammenheng er ivaretatt ved å bruke direkte sitater fra informantene. Jeg har ikke omskrevet med mine ord det de har fortalt. Samtidig har jeg hatt disse vurderingene om jeg har misforstått eller om ting kan eller bør forstås på en annen måte med meg i hele studien, og har søkt å holde et subjektivt fokus uten å gå for mye inn i det generelle.

Reliabilitet setter søkelys på spørsmål om hvorvidt en annen forsker med en annen ideologisk overbevisning ville kommet til helt andre resultater ved å gjennomføre den samme studien. Reliabiliteten er styrket gjennom følgende prosesser: Jeg har sjekket transkripsjonene opp mot lydfilene slik at jeg sjekket at transkripsjonene er riktige og ikke lider under dårlig lyd kvalitet. Alle intervjuene har fulgt samme intervjuguide slik at det skal være enkelt og ryddig å forholde seg til tematikken i intervjuet. Manglende forskerfellesskap har blitt kompensert ved diskusjoner i nettverket og veiledningsgruppe. Veileders oppgave har hele tiden vært å utfordre meg i forhold til fagetikken og betydningen av validitet, representativitet og reliabilitet i studien slik at jeg behandler materialet i studien på en faglig og etisk måte. Slik har jeg tilstrebet å høyne faglig intersubjektivitet, utvikle og bearbeide begreper. Maxwell (1992) mener at validitet er en integrert del av et forskningsprosjekt og må vurderes i relasjon med de fenomen man intenderer å forske på.

2.6 Anonymitet

Anonymiteten til informantene vil bli ivaretatt ved følgende strategi:

- Familievernkontoret oppgis ikke ved institusjonens navn eller adresse, men omtales som et Familievernkontor på Østlandet.

- Informantene vil på ingen måte kunne spores i forhold til kjønn, alder eller bosted. I de ulike sitatene jeg bruker i analysen veksler jeg mellom å bruke han eller henne uten at dette kan settes i sammenheng med hvem informanten er. Det kan allikevel føre til at leseren trekker egne konklusjoner og tolkninger av materialet i forhold til kjønn og kjønnsroller, men informantens anonymitet vil allikevel være ivaretatt.
- Det vil ikke oppgis i hvilken periode samtalegruppen har vært gjennomført eller hvor mange deltakere det har vært på gruppene. Det vil heller ikke bli opplyst om det er en og samme gruppe informantene har deltatt i, eller om de har deltatt i ulike grupper.
- Ved å tilnærme meg analysen ved meningsfortetting vil også informantenes fortellinger knyttes sammen med mine egne analyser, og på denne måten bli mindre identifiserbare også for de ulike informantene. På denne måten vil informantenes identitet sløres (jmf. at jeg som intervjuer hele tiden vil være bevisst på informantenes anonymitet ved behandlingen av materialet).

2.7 Semi-strukturerte intervjuer

Det finnes mange former for samtaler og intervjuer, men Kvale (2007) presenterer det kvalitative forskningsintervjuet som en faglig konversasjon.

”Det kvalitative forskningsintervjuet forsøker å forstå verden fra intervjupersonenes side, å få frem betydningen av folks erfaringer, og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer” (Kvale, 2007, s. 17).

I denne type intervju må man å ha en metodisk bevissthet til flere aspekter ved intervjuet, slikt som formen på spørsmålene, dynamikken mellom informanten og intervjueren, og evnen til å inneha en kritisk innstilling til det som blir sagt slik at man har mulighet til å følge opp med spørsmål knyttet til eventuelle uklarheter som kommer frem i intervjuet. I kvalitative intervjuer må man lage en intervjuguide. Da jeg hadde laget et utkast til intervjuguide, kvalitetssikret jeg denne ved å gjennomføre to pilotintervjuer med kollegaer på arbeidsplassen min. Etter disse pilotintervjuene endret jeg rekkefølge på noen spørsmål, samt at jeg ved hjelp av denne ”øvelsen” ble mer bevisst på egen rolle som intervjuer. Jeg gjorde meg spesielt tanker om stillhet og pauser i den forstand at jeg må tillate informant og meg selv å tåle påkjenningen av tid med taushet. Det er store og komplekse, for ikke å snakke om personlige, erfaringer som skal settes ord på, og det vil kreve konsentrasjon og rom for refleksjon for å få det til. Dette hjalp pilotintervjuene mine meg med å bli mer bevisst på.

I selve intervjusituasjonen hadde jeg en innledende del der jeg informerte informanten om studien, om anonymiteten og mulighetene til å trekke seg når det eventuelt måtte være et ønske. Jeg ga sterkt uttrykk for at jeg ønsket at vi skulle være åpne rundt sensible temaer og at informanten måtte stoppe opp eller gi beskjed hvis de ikke ønsket å snakke om ting som var vanskelig eller svært problematiske. Jeg informerte også om at det hvis det skulle være et behov for å samtale med noen etter intervjuet, var de ansvarlige for samtalegruppene parate til å stille opp på dette.

Etter denne innledningen gikk vi over i del to av intervjuet der vi kom inn på ulike sider ved bruddet der jeg opplevde at informantene brukte lang tid i intervjuene for å beskrive og fortelle hvordan de hadde opplevd bruddet med den tidligere partneren. Avslutningsvis fortalte informantene om hvilken betydning samtalegruppen hadde hatt for dem personlig.

2.8 Datainnsamling, transkribering og analysetilnærming

Datamaterialet er transkribert materiale fra fem individuelle intervjuer, totalt 80 A-4 sider. Jeg valgte å transkribere alle intervjuene selv i en tidsperiode som gikk over to måneder. Selve transkriberingen er et møysommelig arbeid, for ikke å si tidkrevende. Samtidig ble dette en naturlig første del av analysearbeidet, og jeg ble godt kjent med materialet mitt på nytt og i et annet perspektiv. ”Når intervjuene transkriberes fra muntlig til skriftlig form, blir intervjusamtalene strukturert slik at de er bedre egnet for analyse” (Kvale 2007, s. 105).

Jeg brukte mye tid på å få med alle ordene som ble sagt i intervjusamtalen og var takknemlig for å ha en digital opptaker av god kvalitet. Det jeg valgte å gjøre med transkriberingene, var å notere hvordan jeg opplevde stemningen i intervjuet, hvordan det utviklet seg, og hvordan det eventuelt påvirket informant og meg selv. Etter selve transkriberingen gikk jeg nøye gjennom intervju for intervju med hensikt om å se etter eventuelle likhetstrekk, temaer og fenomener. Når jeg beskriver prosessen med å se likhetstrekkene som nøye, vil det si at jeg gikk gjennom hvert enkelt intervju der jeg så etter likhetstrekk under samme tema. Jeg valgte også å skrive sammendrag av hvert intervju før jeg begynte med kategoriseringen. På denne måten følte jeg at jeg fikk materialet *under huden* slik at når kategoriseringsarbeidet skulle begynne, åpenbarte de ulike temaene seg relativt kjapt. Jeg brukte lang tid på å lande på analysemetoden for mitt materiale. Dette handlet nok om at jeg var ny i forskerrollen, og at jeg synes det var komplisert å vite hvilken analysemetode som ville fungere i forhold til mitt materiale. Valget falt til slutt på kategorisering innenfor den fenomenologiske tradisjon, en

metode som har vært lenge brukt for å analysere kvalitativt materiale (Kvale 2007). Årsaken til at valget falt på denne metoden var at kategoriene synliggjorde seg etter hvert naturlig i analyseprosessen og ga mening til de ulike fortellingene som informantene delte i intervjuet, samt at jeg opplevde det som en ryddig måte å behandle materialet på.

”Meningskategorisering medfører at intervjuet kodes i kategorier. (...) Kategoriene kan utvikles på forhånd, eller de kan oppstå under analyseringen. De kan tas fra en teori eller et fagspråk, eller de kan tas fra intervjupersonens eget ordforråd” (Kvale 2007, s. 125).

Jeg valgte å finne frem til kategoriene under selve analysearbeidet med utgangspunkt i problemstillingen, den fenomenologiske tilnærmingen og informantenes beskrivelser og fortellinger. Jeg hadde i utgangspunktet ingen formening om hvilke temaer jeg ville bringe frem i analysen, selv om jeg både før selve utføring av intervjuene og under transkriberingsarbeidet satt med en forforståelse om hvilke ulike fenomener som ville tre frem. Ved å notere og å bli godt kjent med alle intervjuene, begynte temaene å utkrystallisere seg med bakgrunn i intervjupersonenes eget ordforråd. I forlengelsen av å bli kjent med materialet godt, begynte jeg å se de ulike temaene og kategoriene i teoretiske perspektiver, noe som igjen har vært med på å gjøre kategoriseringen av temaene ”tydeligere” og mer forståelig i studien.

”Kategoriene angir hvilke temaer som kommer opp i intervjuet/teksten. Et sett med dekkende kategorier kan følgelig gi en oversikt over de (etter forskerens mening) viktigste temaene som kommer fram” (Johannessen et al., 2006, s. 162).

Jeg ønsket også å systematisere datamaterialet under kategorier som også ville være gjenkjennbare for informantene i den forstand at jeg ikke ønsket å omskrive råmaterialet til noe som ble helt ugjenkjennelig for denne informantgruppen. Årsaken til dette er at jeg ønsker et så virkelighetsnært bilde av hvordan informantene har opplevd samtalegruppene, også med den intensjon om at familievernkontoret lett kan skrive mine funn inn i egen praksis for eventuelle endringer i tilbudet de gir.

KAPITEL 3 - TEORIFORANKRING

”Mitt mål er å lære dere å gå fra noe som er tilsløret tøy til noe som er åpenbart tøy”

- Wittgenstein

Systemteori og kommunikasjonsteori er de viktigste teorikildene jeg har valgt å belyse min tematikk utifra, og som er med på å sette en ramme for problemstillingen min. Teoriene springer primært ut fra arbeidet til blant annet store navn som Gregory Bateson, Paul Watzlawick, Salvador Minuchin, Harlene Anderson og Tom Andersen. Det er mange ulike begreper som brukes om hverandre i disse retningene, og det har krevende å avgrense så mye som jeg opplever har vært nødvendig. Jeg har valgt å gjøre dette ved å se på både eldre teorikilder og nyere retninger innenfor det systemteoretiske uten å få mulighet til å gå i dybden på de ulike områdene.

3.1 Systemteori

Det er mange og omfattende teorier som regnes inn under samlebegrepet systemteori, men et system er allikevel grunnenheten i systemteoriene. Det finnes følgelig mange og ulike definisjoner og beskrivelser av systemer, men jeg velger å bruke den klassiske definisjonen til Hall og Fangen 1956: ”Et system er et sett komponenter (objekter), med relasjoner mellom komponentene (objektene) og mellom deres egenskaper” (Schjødt, Egeland 1993 s. 45). Det var omkring 1920 at enkelte vitenskapsmenn begynte å stille åpne spørsmål ved etablerte sannheter. En av disse var Ludvig von Bertalanffy som mente at systemer var enhver enhet som kunne sies å opprettholde seg selv ved et samspill mellom systemets deler, uavhengig av hvilket system det handlet om (Hårtveit, Jensen 2008). Enkelt forklart kan man si at han satte fingeren på at en pluss en var tre, ikke to. Systemet lot seg derfor ikke identifisere ved å studere delene i systemet, men ved å studere helheten og at systemet således er mer enn summen av delene. I 1945 presenterte Bertalanffy resultatet av mange års arbeid som han kalte ”en ny ide om naturen” og gav det navnet generell systemteori (Hårtveit, Jensen 2008).

Det understrekes at systemteoriene utgjøre et svært viktig grunnlag for hele familierapifeltet, og at det derfor er nødvendig med kjennskap til teoriene for å kunne forstå familieteori og lære familierapi (Schjødt, Egeland 1993). Jeg startet arbeidet med å forstå teoriforankringen med ”å sette meg midt i sentrum av systemteoretisk forståelse” som min veileder uttalte seg. Som det advares om av Schjødt og Egeland (1993 s. 43): ” Det finnes en rekke systemteorier. Den enkelte teori har flere utgaver. Ett og samme begrep hadde stor

sannsynlighet ikke samme betydning i 1972 som i 1985". Min egen forståelse vil da farges av både teori fra pensum, fra forelesninger ved Diakonhjemmet og diskusjoner fra veiledningsgrupper og Personlig Profesjonell Utvikling (PPU) gruppen jeg har deltatt i.

Innenfor systemteorien har jeg valgt å sette meg inn i og øke min forståelse innenfor ulike begreper, uten at jeg gjør rede for alle her. Noen av disse begrepene vil imidlertid komme til syne både analyse og drøftningsdel. Jeg har valgt å redegjøre kort om kontekst da jeg ser dette som essensielt inn i forståelsen av materialet mitt.

3.2 Kontekst

I det systemteoretiske ligger det som et utgangspunkt at mennesket er en del av et hele som ikke kan sees på som uavhengig.

”Det systemiske paradigmet har fokus på relasjoner. Det vil si fenomener (som for eksempel angst) blir forstått som en del av et samspill og ikke som et individuelt problem eller en spesiell egenskap. Videre er konteksten som et fenomen opptrer i, sentral for forståelsen av fenomenet. Hvis man ikke har et vidt nok synsfelt når man skal studere et fenomen, kan man heller ikke forstå det. En kontekst er den sammenhengen fenomenet opptrer i, og denne sammenhengen består av menneskene, stedet der det foregår og tiden det foregår i” (Jensen 2009 s. 23).

Jeg velger å bruke et langt sitat fra Per Jensens bok ”Ansikt til ansikt” da jeg opplever at han beskriver kontekst på en tydelig og forklarlig måte som sier noe om hvordan jeg bør forstå kontekstbegrepet knyttet opp til masteroppgaven min. Bateson bruker begrepet kontekst i tilknytning til forståelsesramme og som skal hjelpe oss å forstå hva som skjer inne i denne rammen. En kontekst er med på å klassifisere eller kategorisere et fenomen for oss og kommuniserer en mening om hvordan et budskap eller adferd kan forstås (Hårtveit, Jensen 2008 s. 81). Forståelsesrammen er farget av kulturen vi lever i og den kunnskapen og erfaringen vi har. Dette gjør at det er begrenset hvilke rammer vi har til disposisjon og hvilke rammer vi velger når vi står overfor et fenomen.

3.3 Kommunikasjonsteori

Når jeg i korte trekk skal beskrive og forsøke å forstå kommunikasjonsteori velger jeg å begynne med å referer til Gregory Bateson og hans arbeid i forskningsprosjektet i Palo Alto, California (1952 – 1962) som undersøkte forskjellige aspekter ved menneskelig kommunikasjon. En annen sentral skikkelse er psykolog Paul Watzlawick som frem til 1986

blir regnet som lederen for Mental Research Institute (MRI). ”Dette stedet er som et arnested for den strategiske tenkningen i feltet” (Jensen 2009, s. 86).

Fagspråket som har utviklet seg innenfor familiefeltet inneholder mange kommunikasjonsmodeller og vi finner begreper som metakommunikasjon, analog og digital kommunikasjon og symmetriske og komplementære relasjoner (Schjødt og Egeland 1993).

”Det er gjennom forståelse av kommunikasjon at vi får informasjon om en klient eller en familie vi arbeider med. Palo Alto-gruppens pragmatiske kommunikasjonsteori gir oss begreper og innsikt som kan knyttes i vår behandlingshverdag” (Schjødt og Egeland 1993 s. 33).

Kommunikasjon i en mellommenneskelig sammenheng medfører informasjonsutveksling i forhold til alt en gjør og ikke gjør, hva som blir sagt eller ikke sagt. På denne måten defineres all atferd som kommunikasjon og sees i forhold til hvilken sammenheng den forekommer (kontekst som er beskrevet tidligere), derav pragmatisk kommunikasjonsteori. Det jeg vil redegjøre for kort er symmetriske og komplementære relasjoner som har hjulpet meg å forstå mer om kompleksiteten mellom tidligere partnere.

3.4 Symmetriske og komplementære relasjoner

Watzlawick peker på to hovedmåter man kan beskrive interaksjon på: henholdsvis symmetrisk og komplementær (Hårtveit og Jensen 2008). I en symmetrisk relasjon er det idealet om at like barn leker best som er det rådende. Personene i relasjonen utveksler samme type adferd, har samme status og står på samme plan (Schjødt og Egeland 1993). Denne relasjonen kjennetegnes ved at personene i relasjonen har felles interesser, at de føler det samme og tenker likt i ulike situasjonene. Svakheten eller resultatet av en slik interaksjon kan være at det oppstår et konkurranseforhold mellom deltakerne, og at de begynner å konkurrere om hvem som er flinkest, mest glad i den andre etc (Hårtveit og Jensen 2008). En slik relasjon kan vippe den ene eller den andre veien; den kan oppleves som utviklende og spennende eller på den andre siden svært slitsom og nedbrytende.

I en komplementær relasjon utveksler personene ulik adferd, og idealet i denne relasjonen kan vokse ut i fra at *motsetninger tiltrekker hverandre*. Personene i relasjonen har ulik status, men de passer komplementært til hverandre, som hånd i hanske (Schjødt og Egeland 1993). I komplementær relasjon vil deltakerne lage beskrivelser hvor de utfyller hverandre. I denne

relasjonen forekommer ulike posisjoner som Watzlawick beskriver på følgende måte ”..... one partner occupies what has been variously described as the superior, primary, or ”one-up” position, and the other the corresponding inferior secondary, or ”one-down” position” (Watzlawick, Bavelas og Jackson 1967 s. 69). I denne relasjonen punkterer personene forskjellig, og for at slike relasjoner skal opprettholdes er man avhengig av gjensidigheten. Svakheten i denne type relasjoner ligger i at den ene parten kan bli ansett som den sterke og betydningsfulle, mens den andre underkaster seg og blir svak (Hårtveit og Jensen 2008).

Det er svært ualminnelig å beskrive relasjoner som enten det ene eller det andre. De symmetriske og komplementære relasjonene vil veksles mellom i relasjoner som varer over tid. Tid og sted er avgjørende faktorer.

”Tenk deg et par som deler husarbeid i to like store deler mellom ham og henne. Dette kan se ut som en fullkommen symmetri hvis det ikke var fordi vi også vet at det er hun som har bestemt at det er slik det skal være, og at det er hun som har fordelt arbeidsoppgavene. Altså, den fullkomne komplementaritet midt i symmetrien” (Hårtveit og Jensen 2008, s. 92).

3.5 Makt og maktbegrepet i studien

Jeg har vært usikker i forhold til om jeg i det hele tatt skal ta for meg maktbegrepet inn i denne studien når jeg har en fenomenologisk tilnærming. Når jeg velger å bruke Michel Foucault, er det med bakgrunn i at han er den teoretikeren som mer enn noen har hatt betydning i å gi terapifeltet et helt nytt perspektiv på synet på makt (Lundby 2003, s. 93). Jeg har kommet frem til at jeg gir det et forsøk begrunnet i at makt ligger som et bakteppe i mange av de ulike fortellingene som fortelles. Inspirert av Foucaults påstand om at det som blir sagt, hvem som får snakke, og om det talte blir hørt, er et spørsmål om makt og at slike maktforhold er organiserte (Jones 1995, s. 207), ønsket jeg å fremheve dette som et aspekt i analysen. Hårtveit og Jensen (2008) påpeker også at

ingen kan betraktes som årsak til en annens adferd, og ingen har total makt over systemet, like lite som noen er helt maktesløs. Makten ligger utelukkende i samspillet regler, og disse kan ikke endres av noe medlem (s. 159).

Slik jeg forstår maktbegrepet og de ulike aspektene ved maktens kraft og påvirkning, handler dette om mer enn kun å tenke i diskurser. Som Foucault hevdet: *makt er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best* (i Hultquist 2004, s.619). Når jeg velger å bruke Foucault i

denne sammenhengen, er jeg klar over at jeg bruker begrepet ut av sin diskursive sammenheng og at det opprinnelig er tenkt brukt i annen analytisk setting. Allikevel bruker jeg Foucault i mangel på en solid og god erstatte.

3.6 Språkssystemisk perspektiv.

Gjennom en postmodernistisk tankegang har det kommet flere og andre tanker inn i terapirommet. Harlene Anderson er en sentral person i dette arbeidet. Hun påpeker blant annet at en modernistisk diskurs fremmer dualistisk og hierarkisk oppfattelse av klientens som gjenstand og som igjen tildeler terapeuten en status som overlegen ekspert (Anderson, 2003). Anderson gjør rede for at postmodernismen utfordrer ved å avvise modernitetens grunnleggende dualisme ved hjelp av en ytre, virkelig verden og en indre, mental verden som kan karakteriseres ved usikkerhet og det ukjente. Det finnes ikke lenger en sannhet og en forståelse, og Anderson ønsker en samarbeidende form mellom klient og terapeut i terapitimen. Dette mener hun kan gjøres ved å blant annet ved å være oppriktig og fullstendig engasjert, ha interesse for språket og tilsidesettelse av forforståelse til fordel for fokus på klientens ekspertise. Hun fokuserer også på det hverdagslige språket, på intervensjoner der en og en snakker av gangen og på felles utspørring (Anderson, 2003).

I denne formen for eller den filosofiske formen for terapeutiske holdning forsøkes maktforholdet mellom klient og terapeut å jevnes ut slik at et annet aspekt blir derfor en felles forpliktelse og ansvarlighet.

3.7 Ikke-vitende-posisjon

Å være ikke-vitende henviser mer til en terapeutisk *holdning*, der man som terapeut inntar en fortolkende holdning som tar utgangspunkt i en analyse av erfaringene etter hvert som de oppstår i konteksten og fortelles av klienten. ”Ikke – viden giver muligheder, som viden ikke giver. En af disse muligheder er dialog”(Anderson, 2003, s. 176) I en slik posisjon eller det å ha en slik holdning, vil det være viktig at terapeutens teoretiske bakgrunn, erfaring, forforståelse og ekspertise ikke blir en rettesnor eller blir dominerende i arbeidet med klientene.

Å være usikker, er en forlengelse av hva det vil si å være ikke-vitende. Å være *usikker* som terapeut betyr blant annet at man må være villig til å tvile, til å hele tiden reflektere over og undersøke seg selv, og til å ta sjanser. Anderson forklarer at i denne posisjonen er terapeuten

ikke i sikkerhet i den forstand at man som terapeut ikke kan opptre forskanset bak egen viten. På denne måten blir man også sårbar i den forstand at man selv står i fare for å bli forandret.

I forlengelsen av å ikke vite og å sette seg i en posisjon der man er usikker, følger ydmykheten i den forstand at terapeuten er mer interessert i hva klienten forteller enn av å forfølge og gi uttrykk for egne viten og foretrukne ideer (Anderson, 2003, s. 178). I noen fortellinger kan terapeuten måtte finne ut av hvordan noe som for terapeuten ikke ser ut til å gi noe som helst mening, gir mening for klienten. Da må terapeuten ved hjelp av spørsmål få ta del i klientens fortelling som den er og som den kan være.

Selv om det her refereres til en terapeutisk holdning, tar jeg med meg denne innsikten inn i intervjusituasjonen og som en rettesnor for egen adferd i intervjuet. Min tilnærming er fenomenologisk og i den forbindelse ser jeg det som helt essensielt å ivareta nysgjerrighet og ydmykhet i møte med informantene.

3.8 Dialogisk samtale - felles undersøkelse

Hva er det som gjør at noen samtaler er bedre enn andre? Hva er det som gjør at i noen samtaler får man til en bedre prosess, gjensidighet, betydning for en selv og for andre spør Anderson når hun innleder kapitlet om terapi som den dialogiske samtale. I en dialogisk samtale er kjennetegnet at man *undersøker* ting i fellesskap;

”En fælles undersøgelse er en proces, hvor deltagernes måde at arbejde på har en „flydende” kvalitet, der er kendetegnet ved, at man er der sammen, ved tovejskommunikation og udveksling” (Anderson, 2003 s. 151).

I en slik dialogisk samtale er det essensielt at de som er i dialog innehar en holdning som tilsier at de ikke vet alt om hva den andre sier, mener eller ønsker, men at vi gjennom språket forhandler om betydninger gjennom bruken av språket. Seikkula (2005) henviser til Volosjinov (1990) når han omtaler den dialogiske samtale som en samtale der det skapes forståelse mellom taler og lytter og der betydningen av det man snakker om knyttes til ordene som utveksles mellom taler og lytter.

3.9 Reflekterende team og prosesser

Reflekterende team og reflekterende prosesser ble introdusert av Tom Andersen. Den indre dialogen var viktig for Andersen og ved å la medlemmene av en gruppe mennesker selv snakke, kan man få ro og tid til å reflektere over det som blir sagt og ha en indre dialog med seg selv. Dette fordrer også til en lytteposisjon i gruppa. Andersen hevdet at deltakerne på denne måten fikk mulighet til å veksle mellom aktiv deltakelse ved å snakke om et eller flere temaer og ved å lytte til andre som snakket om de samme temaene (Andersen 2006, s.100).

Ordene var viktig for Andersen. Han var opptatt av å forstå hvordan ordene til de han snakket med gav mening, hva som ligger i ordene og i det, som uttrykkes i ordene og følelsene og bevegelsene (Andersen 2006, s.110). En viktig væremåte blir derfor å være lyttende, å gi respons og følge opp det som konkret ble sagt i samtalen, og ikke at man tenkte eller trodde vedkomne mente med det han sa. Det var viktig for han at dette fikk fokus i samtalen. Slik jeg oppfatter Tom Andersen var han opptatt av det demokratiske aspektet i terapien. I terapirommet kommer de reflekterende prosessene frem ved at terapeuten snakker med ett familiemedlem av gangen, slik at de andre medlemmene lytter og reflekterer. Videre vil terapeuten lytte aktivt, holde analyser og kategorier aktivt tilbake, og være åpen og spørrende mot klienten. Det åpnes også opp for å metakommunisere over det som skjer i møtene.

3.10 Teoretisk grunnlag for støttegrupper

Jeg har valgt å trekke frem noen ulike terapeutiske faktorer som kan inntreffe i en terapigruppe. I dette tilfelle har jeg valgt å bruke Irvin Yalom (1995) som er en av de fremste teoretikerne innen psykoterapi i gruppe. Han har utviklet en generell teori om gruppepsykoterapi som i noen grad kan anvendes også ovenfor selvhjelpsgrupper (Thuen, Carlsen, Sandvik, 1998, s 453). Siden gruppeterapi ble introdusert allerede i 1940 årene har den kliniske praksisen møtt mange utfordringer i møte med de mange nye tilnærmingene og tematikken de ulike gruppene har. Det finnes i dag et mangfold av ulike grupper, det være seg selvhjelpsgrupper, støttegrupper og grupper som er ledet av profesjonelle. Yalom skriver om ulike terapeutiske faktorer som kan inntreffe i en terapigruppe og peker på en rekke funksjoner som gjør seg gjeldene. Han trekker frem elleve primære faktorer (1995, s.1) der de mest sentrale faktorene i følge Thuen, Carlsen og Sandvik (1998, s.453) er informasjon og rådgivning, etablering av håp, universalitet, altruisme, sosial støtte, interpersonlig læring og katarsis.

Ifølge Yalom vil deltakerne kunne gjenskape sitt interpersonlige univers i gruppen, altså få en mer forståelse av seg selv, av andre og av mellommenneskelige prosesser og betrakter terapigruppen som et sosialt mikrokosmos. Han hevder også videre at deltakere i slike grupper kan agere som om ens signifikante andre er tilstede, også ens eks-ektefelle, ved å eksponere typiske sider ved seg selv som de bringer inn i sitt samspill med andre og som også har kjennetegnet samspillet med ektefellen (ibid s. 454).

KAPITEL 4 – ANALYSE

*“What we see is not the nature in itself, but nature exposed to our method of questioning”
Heisenberg.*

Metodevalgene i studier og forskning er med på å påvirke relasjonen mellom informantene og forskere, og følgelig har dette også påvirket denne studien og analysen av materialet fra intervjuene. Slik sett er forskerinvolveringen høy i denne studien, og mitt arbeid blir å beregne som et metodisk verktøy. Som Kvale understreker, finnes det verken hemmelige nøkler eller magiske redskaper som kan brukes for å avdekke skjulte meningsskatter i de mange ugjennomskelige intervjutranskripsjonene (Kvale 2007). Analysen av materialet henger primært sammen med problemstillingen og de ulike spørsmålene som knyttes opp til denne i intervjuene jeg har gjennomført. Jeg har allerede redegjort for datainnsamling, transkribering og analysetilnærming i kapittel 2 side 23 og side 24.

4.1 Materialets temaer og kategorier.

Jeg har valgt å dele inn i fire temaer med underliggende kategorier. Temaene er som følger:

1. Kommunikasjon
2. Konflikter
3. Følelser
4. Betydning av samtalegrupper

Dette var de temaene som var gjennomgående i alle intervjuene. Jeg erfarte at temaene kom frem mye grunnet spørsmålene mine i intervjuguiden. Alle informantene begynte selve intervjusituasjonen med å fortelle mye om konflikten med sin tidligere partner. Det ble i alle intervjuene snakket mye om følelser, både knyttet til selve konflikten og til følelser knyttet til samtalegruppa. Jeg spurte videre om betydningen og endringene som fulgte etter samtalegruppene, samt hvilke erfaringer informantene hadde med selve gruppene. Jeg er klar over at datamaterialet rommer mye mer enn det jeg presenterer i analysen, men jeg valgte å avgrense ved å ta utgangspunkt i fire omfattende temaer. Disse var også nært knyttet opp til problemstillingen i studien. Jeg ønsker derfor å fremstille de ulike temaene kronologisk og med tilhørende kategorier i den rekkefølge jeg utførte selve analysearbeidet.

4.2 Kommunikasjon

Kommunikasjon er et stort og omfattende tema og som selvsagt er gjennomgripende i hele analysen. Jeg har derfor valgt å begrense materialet i analysen til det jeg tolker som det relasjonelle i kommunikasjonen mellom de to tidligere partnerne. Hva legger jeg i dette? Jeg har valgt å trekke ut ulike sitater som forteller noe om hvilke relasjoner de tidligere partnerne har til hverandre og hvordan kommunikasjonen har blitt preget av dette. De ulike kategoriene under tema kommunikasjon er:

- Makt i relasjoner
- Informasjonsflyt
- Samtalemønstre

4.2.1 Makt i relasjoner

Det er helt tydelig i de ulike relasjonene at kommunikasjonen oppleves problematisk og at det i disse tilfellene har låst seg i forhold til de fleste områdene i konflikten. Michel Foucault uttrykte i sin tid at *makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best* (Hultquist 2004, s. 619), noe som muligens kan bekreftes og avkreftes inn under denne kategorien i analysen.

Informantene forteller om ulike endringer i selve kommunikasjonen i løpet av de ulike fasene av konflikten, men at konflikten i seg selv allikevel er like fastlåst eller at den utvikler seg i en annen og ny retning. Dette er et paradoks hvis vi skal se på intensjonen for samtalegruppene, nemlig at kommunikasjonen og endring i kommunikasjonsform skal endre konfliktnivået.

Dette skal jeg komme tilbake til i drøftningen av funn i studien. Selv om ikke alle informantene selv bruker ordet *makt* i de ulike sitatene jeg har trukket frem, har jeg tolket og definert de inn i denne kategorien fordi slik jeg ser det, handler det om ulike roller og posisjoner i relasjonene.

Han var aldri fysisk slem mot meg, men jeg ser kanskje i etterkant at psykisk hadde han nok stor makt over meg. Så, mens vi bodde sammen så lirka jeg alt til, hele tiden for at det skulle være harmonisk og bra.
Informant

I følge Foucault (Flyvebjerg 2006) ville makt ikke tolereres i et demokratisk samfunn hvis den var fullstendig synlig. ”Hemmelighed er således ikke en del af magtens misbrug, som det

så ofte fremstilles; hemmelighet er en uundværlig del af selve magtens operationsmåde ifølge Foucault". (Flyvebjerg 2006, s. 109).

Årsaken til at jeg trekker dette frem i sammenheng med dette sitatet, er at den synlige makten kunne for henne være at han ble fysisk med henne. Det skjer ikke. Allikevel føler hun et type maktforhold i relasjonen som hun *lirker* til for at det skal virke harmonisk og bra.

Maktforholdet opprettholdes når hun ikke gir adferden motstand.

Informanten forteller at det er hun som ønsket seg ut av forholdet, og fortellingen hennes viser at det er tydelige tegn til at det fremdeles er en asymmetrisk relasjon mellom de to tidligere partnerne. Blant annet beskriver hun det på denne måten når jeg spør om betydningen samtalegruppen har hatt for henne. Hun forklarer hvordan betydningen har vært i forhold til hvordan han opplever det, og slik jeg tolker det speiler hun fremdeles sin adferd i forhold til hvordan han vurderer den.

Han er bare veldig skuffa over resultatet av at jeg hadde vært med på samtalegruppe, for jeg hadde ikke blitt bedre.

Informant

Maktrelasjoner er "changeable, reversible and unstable" og enhver maktrelasjon har i det minste potensielt en innebygget kampstrategi (Flyvebjerg 2006). Det er fristende for meg å tolke hans uttalelser i retning av at han ønsker å opprettholde maktforholdet i den forstand at det er fremdeles hun som eier problemet, og at det på tross av innstas fra henne ikke har ført til noen forbedring på hennes adferd. "Alt i alt er strategi totaliteten af midler, som sættes i arbeid for at implementere magt effektivt eller for å bevare magt". (Flyvebjerg 2006, s.113).

Her henger betydningen av samtalegruppen sammen med hvilken relasjon man har til sin tidligere partner før bruddet, i konflikten og også etter endt samtalegruppe. Hun uttrykker i tillegg også engstelse for å gå i terapi eller samtalegrupper med redsel for at hun skulle bli *venn* med sin tidligere partner. I etterkant ser hun at hun er glad for å være med for å få noen faste rammer å forholde seg til og forklaringer på hvorfor konflikter kan utarte seg slik de gjør. Maktrelasjonen endrer seg når informanten får nye perspektiver og andre stemmer inn enn hennes tidligere partner. En annen informant forteller om forholdet til sin tidligere partner på denne måten:

*At han bruker et barn for det er det eneste han kan ta meg med, han bruker barnet for å knekke meg...
Informant*

Informanten forteller om et forhold der hun ønsker alt ugjort og at samarbeidet skulle vært mer smidig, særlig i forhold til barnet. Men konflikten og makten i forholdet opprettholdes fordi hun ikke har mulighet til å påvirke hans valg overfor felles barn. Hun forteller også om at hun ble syk og at hun opplever at dette ble brukt mot henne. Det asymmetriske i forholdet opprettholdes også i forhold til hvordan hun velger å fortelle historien sin, der hun har rollen som den som forsvarer seg og den tidligere partneren den som angriper.

”Gennem stabile mekanismer kan man på en rimelig konstant og sikker måde styre andres adfærd. I et konfrontasjonsforhold, som ikke er kamp til døden, er fastlæggelsen af en mer stabil maktrelasjon i virkeligheden altid et mål i følge Foucault”. (Flyvebjerg 2006, s. 113).

Det konstante i å bruke et barn som maktmiddel er at barnet er noe de må samarbeide om og som nå er det eneste konstante i deres forhold. I et kritisk lys kan vi også ta med oss at hun opprettholder relasjonene i maktforholdet ved å ikke endre adferd. Maktforholdet har ført til avmakt. ”Modstanderen reduseres til total avmakt, i hvilket tilfælde udøvelsen af magt erstattes med sejr”. (Flyvebjerg 2006, s.114)

Selv om jeg ikke velger å ta med andre eksempler i forhold til denne kategorien, opplever jeg at makt ligger som et bakteppe i mye av kommunikasjonen som skjer mellom de tidligere partnerne. Om det er bevisst eller ikke er vanskelig å konkludere.

4.2.2 Informasjonsflyt

Informasjon hos Bateson er definert som en forskjell som gjør en forskjell, og som ikke kan bli lokalisert. Han kaller informasjon også for en ide. Ulleberg (2005) skriver følgende:

”Informasjonstilfanget i en samspillsekvens mellom to mennesker er uendelig. Hva som framstår som informasjon av alle de potensielle forskjellene, avhenger av den som ser eller oppfatter”. (Ulleberg 2005, s. 38).

Her skal vi få innblikk i hvordan en informant forteller om hvordan det endret seg i forhold til hvilken informasjon som ble gitt i forhold til deres felles barn.

Hun stengte av for all mulig informasjon og hun avviste meg ved å ikke gi informasjon. Informasjonspunktene er helt døde.
Informant

Ulleberg (2005) skriver videre at det er ideer vi forholder oss til når vi forstår verden. Det som ikke skjer kan også være en informasjon, for eksempel brevet som ikke kom, latteren som ikke bryter ut, telefonen som ikke ringer og i spesifikke eksempelet, informasjonen som ikke blir gitt. Apropos makt; det ligger mye makt i å være den som innehar mest informasjon i forhold til barna grunnet barnefordelingen. Det ligger derfor mange muligheter og jeg kan driste meg til å bruke ordet *fristelser* til å unngå å gi nødvendig og naturlig, informasjon videre til sin tidligere partner. Det jeg ser tydelig gjennom hele analysen er hvordan fokuset veksler mellom noe som i utgangspunktet startet med en konflikt mellom to partnere som har elsket hverandre, til å handle om andre sekundære ting. Det virker som om konfliktene har en tendens til å gå fra konflikter vedrørende relasjonen mellom partnerne, til å gå over i konflikter vedrørende praktiske og økonomiske ting før det eskalerer i forhold til barnefordeling og samværsrett. Dette skal jeg ta nærmere for meg når jeg drøfter de ulike funnene i studien. Under denne kategorien viser informasjonen seg også fra en annen side. En av informantene forteller:

Det jeg synes er smertelig oppi dette, er at det er barnet som blir kasteballen. Så sitter du her med advokater, hvem som har best advokat og hvem som er mest hjerterå. Så kjenner man hverandre veldig godt og vet hvilke knapper man trykker på for å utløse noe og få best uttelling.
Informant

På denne måten handler informasjon mellom de to tidligere partnerne både om hvordan man bruker informasjon som maktmiddel til ikke å involvere den andre i for eksempel hva som skjer med barna, men det handler også om at man sitter med mye informasjon *om den andre* som man vet å bruke til egen fordel. På den andre siden kan dette med å *skulle* kommunisere og utveksle informasjon bli noe man føler man bør gjøre og ikke noe man til enhver tid har lyst til å gjøre.

I tillegg til at vi ikke har noen treffpunkter der vi kan kommunisere. Og når vi kommuniserer blir det sånn der frivillig tvang og det blir å dra eksen inn noe sånne meklingstimer.
Informant

Uttrykket frivillig tvang kan dveles ved i mange sammenhenger. Slik jeg tolker det her, er den ene partnerens behov for kommunikasjon, mens den andre blir med på meklingstimene for å tilfredstille nettopp dette. Samtidig ønsker man å være samarbeidsvillig og møter på de meklingstimene man blir innkalt til.

”Mennesker må forstås i relasjon til andre; når vi karakteriserer andre ved å trekke fram egenskaper som avhengighet, passivitet eller uansvarlighet, sier vi like mye om oss selv: det er forholdet vi karakteriserer (...) Det finnes ikke en objektiv sannhet på et forhold, men tolkninger, punktueringer, mulige måter å forstå på”. (Ulleberg 2005, s.43).

Informanten forteller her om hvordan han forsøker å dra aksene inn i meklingstimer. Hvilke forventinger han har til disse timene virker derfor ikke høye. Hans egen innstilling speiles også av dette, samtidig som han fremstiller som at det er hans initiativ at de skal få til en bedre løsning.

4.2.3 Samtalemønster

Hva er det som preger kommunikasjonen mellom de tidligere partnerne? Er det slik at man bidrar til å lage et nytt mønster, eller endrer dette seg i perioder? Watzlawick (1967) hevdet at det er umulig å ikke kommunisere. Hvor mye man enn anstrenger seg, er det umulig å melde seg ut av kommunikasjonen med andre. Det er dette som kjennetegner det å være menneske. (Ulleberg 2005, s. 17)

*Men vi prater aldri med hverandre. Alt foregår på sms og mail for jeg klarer ikke å forholde meg til han når han prater. Han er så urolig verbal og det er mye følelser....
Sinne.
Informant*

Mange av kommunikasjonsmønstrene har låst seg fast og bidrar til å opprettholde konfliktnivået mellom de to tidligere partnerne. Jeg ser i analysen av materialet, at maktforholdet i relasjonen opprettholdes hvis ikke de fastlåste mønstrene brytes opp og endres av den som føler seg underlegen i relasjonen til sin tidligere partner. Ved å endre egen innstilling og kommunikasjonsform endres nødvendigvis ikke konfliktnivået, men personlig føles det bedre for den partneren som endrer kommunikasjonsform. Det blir enklere å forholde seg til den andre. Og som det poengteres i Ulleberg (2005, s. 74):

”Man kommuniserer parallelt noe om hvordan man ser forholdet til leseren, hvilket forhold man har til det man skriver om og hvordan man oppfatter leseren. Mange benytter nå SMS til å gi beskjeder, men ikke minst til å definere forholdet til den man sender til”.

Det neste sitatet viser at det blir enklere å forholde seg til sin tidligere partner ved mail og sms. Det blir ved hjelp av disse teknikkene enklere å forholde seg til en ting av gangen uten at det tillegges historikk og at kommunikasjonen flyter ut og begynner å handle om andre områder som også er konfliktfylt.

Det hjelper å kjøpe seg tid. Isteden for at jeg svarer med en gang, tenker jeg meg om og roer meg ned før jeg svarer. Og hvis han vil ha svar med en gang går det an å si nei, det må jeg tenke på.

Informant

Samtidig viser det seg at kommunikasjonen mellom de tidligere partnerne farges av bruddets årsak og relasjonen de hadde til hverandre i forholdet de var i. Den ene informanten forteller at hun synes det er vanskelig å forholde seg til og samarbeide med sin tidligere partner når hun føler at han har løyet og sviktet henne i forhold til måten han brøyt ut av forholdet på. Hun føler at hun har vært naiv og uoppmerksom, og ønsker på ingen måte å fremstå som dette nå i etterkant av bruddet. Det blir ekstra provoserende at han beskylder henne for å være en dårlig mor når han har vært en dårlig ektemann. Det blir vanskelig å skille den samme følelsen som oppstår fra situasjonen den oppstår i.

Når du skal samarbeide med en du føler har svikta totalt på tillit og lyver så er det sårt og som i tillegg sier at du er en dårlig mor og at det er bare du som lager problemer, altså ja det føles ikke enkelt.

Informant

Bateson sier i boka *Mind and nature*:

”Relasjoner er ikke inne i en enkelt person. Det er sludder å snakke om avhengighet, eller aggressivitet eller stolthet og så videre. Alle slike ord har sitt opphav i hva som skjer mellom mennesker, ikke i et eller annet inne i en person” (I Ulleberg 2005, s. 14).

Det kan sikkert være på sin plass at å påpeke ulike ting og områder i forhold til oppdrageransvar og forelderroller, men hvis det påpekes av en du føler deg sviktet av skygger følelsene for ordene som blir sagt og intensjonen og det beste for barnet. På den andre siden kan han som har sviktet ha behov for å stille seg selv i bedre lys og gjør dette ved å fremheve

enkelte sider ved forelderrollen han mener er kritikkverdige. Uansett må dette settes inn i kontekst.

4.3 Konflikt

Konfliktene er selve utgangspunktet for deltagelsen i samtalegruppene, og blir således omtalt gjennom hele intervjuet. Selv om bakgrunnene og historikken i konfliktene var ulike, var det allikevel noen fenomener som gikk igjen i informantenes fortellinger:

- Symboler i konflikten
- Utenforståendes påvirkning
- Barnefordeling
- Tid

4.3.1 Symboler i konflikten.

Den berømte filosofen Wittgenstein er den som har innført uttrykket språkspill (Gergen og Gergen 2008). Ord er som regel nedfelt i våre handlinger og uttrykk gir kun mening når folk foretar seg bestemte ting med bestemte gjenstander. *”Det betyr også, at de ord, vi bruker, giver andre besked om handlinger, de skal udføre”*. (Gergen og Gergen 2008, s. 13). Hvilken relevans har Wittgensteins språkspill inn i denne analysen? Jeg skal se litt nærmere på bruken språkspill i informantenes fortellinger. En av informantene bruker *symbol* når han forteller om konflikten. Dette pirret min interesse. Se her:

En gammel snekke til et par tusen kroner ble den store konflikten vi sloss om det første året. Og den ble stående på rot oppe i gården i tre år før vi fikk solgt den fordi vi skulle dele den. En sånn tåpelig greie som ble et symbol på konflikten.

Informant

Slik sitatet overfor beskriver, blir en gammel snekke et symbol som er med på å holde konflikten ved like og i verste fall får konflikten til å eskalere. Symboler av denne arten var gjennomgående i alle intervjuene, der *symbolene* i konfliktene rundt bruddet varierte. De kom også til uttrykk gjennom penger, deling av bo og ulike skatteklasser de tidligere partnerne skulle ha etter bruddet. Jeg knytter disse ordspillene eller ulike forklaringene opp mot hvordan de ulike informantene velger å punktuere.

”Når informasjonen får et navn eller gir en avgrenset mening, gjør vi en punktuering. Ethvert begrep vi anvender, eller ethvert navn vi gir et fenomen, er vår tolkning av en situasjon og vår punktuering. Slik legger vi visse punktueringsvaner som danner mønster. Slike mønster kan hindre forandring”. (Jensen 2009, s. 37).

I dette tilfelle ble mønsteret (symbolet) snekka som hindret forandring, eller for å si det på en annen måte, brakte konflikten inn i en fastlåst situasjon. Jeg skal senere komme tilbake til dette med følelser, men velger allikevel å trekke inn følelser allerede nå inn under den første kategorien. Årsaken til dette er at det er knyttet følelser til symbolene. Jeg ønsker å synliggjøre dette med å fortsette fortellingen om snekka:

Vi hadde tre eiendommer, bil og alt gikk egentlig greit helt til vi kom til snekka. Der gikk det liksom en strek. Den hadde jeg kjøpt og betalt for og i tillegg en dyr motorreparasjon, så da får den heller stå der så får hun selge den.
Informant

Slik jeg tolker det, blir de ulike symbolene markører for egne grenser og følelser på hvor langt man er villig til å strekke seg for å løse en konflikt eller prøve å unngå den. Det blir sagt i flere av intervjuene at jeg har strekt meg langt for at dette skulle fungere, men et sted går grensen. Når det gjelder deling av hus og bo, ligger konfliktene i hvilke følelser som er knyttet til huset eller boet. Hvis det er slik, og det er det ofte, at det er lagt ned mye tid, ressurser og sjel i for eksempel oppussing av et hus, blir det vanskelig å bli enige.

Konflikter rundt ulike symboler ser også ut til å frembringe konflikter på andre forhold rundt bruddet, slik som barnefordeling, oppdragelse osv. Dette skal jeg komme inn på senere. Den ene informanten forteller at hun og hennes tidligere partner knapt nok hadde kranglet før bruddet, men at det i perioden etter bruddet eskalerte til uante høyder på grunn av uenighetene rundt blant annet huset.

4.3.2 Utenforståendes påvirkning

Du har problemer med å holde deg objektiv. Og en advokat, jeg sier som jeg føler det og som jeg også har hørt fra andre instanser, at advokaten pøser bensin på bålet. Dette er på en måte hans business og jeg føler at det bidrar til å låse konflikten enda mer.
Informant

Når informanten beskriver problemene han/hun har i forhold til å holde seg objektiv, er dette slik jeg ser det en menneskelig og naturlig reaksjon når man står i en konflikt med et menneske du har vært nær og som du har felles barn med. Det paradoksale ved de ulike fortellingene til informantene, er at det i flere tilfeller virker som om de utenforstående også har problemer med å holde et objektivt blikk på konflikten. *”Vi hadde felles advokat og det var det dumme jeg har gjort noen gang. Jeg føler det ble veldig i hans favør for det var familien hans advokat.”* Det oppleves uansett slik for informantene når de opplever at konfliktene låses mer enn de løses. Ord som brukes når informantene forteller om sine erfaringer er baklås, som å vifte med en rød klut, helle bensin på bålet, konflikt er bra for da løper takstameteret etc. Igjen bruker de ulike informantene ordspill i sine fortellinger, slik jeg opplever det for å understreke betydningen av utenforståendes betydning. Jeg har valgt å kategorisere dette under utenforståendes betydning selv om det er bruk av symbolikk i språket, nettopp for å vise hvordan de ulike valg av ord er med på å utvide fortellingene.

Salvador Minuchin, opphavsmannen til det som går under betegnelsen strukturell familieterapi, ser eksempelvis terapeuten som en del av systemet når det jobbes med en pasient eller familie (Jensen 2009, s.102). Selv om det nødvendigvis ikke er snakk om en terapeut i disse tilfellene, vil de ulike utenforstående være med på prege prosessen og konfliktens utvikling.

”Når en terapeut arbeider med en pasient eller en familie, blir terapeutens atferd en del av sammenhengen (systemet). Terapeuten og familien går temporært sammen og danner et nytt, terapeutisk system som styrer medlemmenes atferd”. Minuchin 1977, s. 25 (Jensen 2009, s. 102).

Informantene har vært knyttet til ulike utenforstående i disse prosessene med sine tidligere partnere. Det har vært både helsesøstre, familieterapeuter ved familievernkontorer, psykologer og advokater. Erfaringene er mangesidige og har i alle tilfellene en sterk påvirkningskraft på utviklingen av de pågående konfliktene. Samtidig understrekes viktigheten av å ha noen å prate med som er utenfor konflikten, enten det er venner, kollegaer eller annen familie. De utenforstående trekkes inn når partnerne kommer til et punkt hvor det er et eller flere områder i konflikten de ikke klarer å håndtere selv. Problemstillingen som kan stilles i disse situasjonene er om det er intensjoner om å løse konflikten til beste for barna eller om det er å vinne frem i sin sak. En av informantene beskriver følelser sine slik om hva som skjedde når en psykolog skulle snakke med barna om samværsordning og hvor de ønsket å bo:

Barna ble satt i en lojalitetskonflikt selv om vi prøvde å ikke gjøre det. Men å ta en del avgjørelser på om dette var lurt, var ikke lett. Men jeg følte at det var riktig å gjøre, Selv om jeg var redd for å tape så følte jeg at den kampen var så viktig at jeg må bare gjøre det.

Informant

I følge informanten hadde de problemer med å bestemme hvilke fritidsaktiviteter barna skulle gå på. Vi ser i sitatet at barna blir satt i en lojalitetskonflikt fordi foreldrene er uenige om mange praktiske ting vedrørende samværsordningen. Tross lojalitetskonflikten som barna ble stående i ønsket informanten hjelp fra en utenforstående fordi det var så viktig for informanten at det ble mer *ryddig* for barna å forholde seg til den nye situasjonen. Dette var viktigere enn et eventuelt *tap* for den tidligere partneren. Informantene forteller alle om at de har et ønske om å løse konflikten på best mulig måte, og at det viktigste aspektet ved en løsning er at dette vil være til beste for barna. Hvordan dette ønsket blir realisert ved hjelp av utenforstående gir seg utslag i flere retninger, men i de fleste tilfellene i dette studiet har det vært med på å komplisere konfliktene. Her er det selvfølgelig flere perspektiver som må trekkes inn og som danner grunnlag for en økning i konflikten. Og som vi skal komme tilbake til senere i analysen.

Minuchin tar for seg ulike ytre og indre forandringer som kan føre til det han omtaler som kriser og stress i familier. Han definerer fire kilder det kan komme fra; den kontakten et familiemedlem har med personer utenfor familien, kontakt hele familien har med systemer utenfor familien, overgangsstadier i familien eller ulike, spesielle problemer i familien. (Jensen 2009, s. 107). Jeg vil trekke frem rollen til utenforstående igjen ved å referere til hva han uttrykker om terapeutens rolle. Bakgrunn for at jeg gjør dette, handler om at det hele må sees på som et system, der dessverre de ulike partene sjelden går inn for å løse en felles utfordring, men å sørge for at deres klient kommer best mulig ut av konflikten. Selv om det i de fleste tilfellene er snakk om advokater, ser jeg klart sammenlignelses verdien da de er med på å prege situasjonen og konflikten klienten står i.

”Terapeuten er altså ikke en utenforstående reparatør, men et aktivt medlem i det terapeutiske systemet. (...) Joining vil si at terapeuten går sammen med familien inn i deres opplevelser, og på den måten får kontakt med dem. Joining er derfor mer en kunst og en holdning til mennesker enn en teknikk som kan læres” (Jensen 2009, s. 109).

En av informantene forteller om viktigheten av seriøsitet ved hjelpetiltak etter at informanten hadde deltatt på et kurs i regi av private tiltak. Dette er et område jeg skal vie mer tid til når vi senere i analysen kommer inn på betydningen av samtalegruppene, men tankene mine i denne sammenheng går til at selv om intensjonene bak oppstart av en samtalegruppe er gode, må man ha solide fagkunnskaper og innsikt i hvilke konsekvenser slike samtalegrupper kan få. Eksempelet nedenfor er fra et alternativt tilbud en av informantene hadde benyttet seg av tidligere:

Jeg følte med plutselig litt fanga i dette og det gikk ut på at du måtte utlevere deg for da skulle du føle deg så fin og flott etterpå. Men jeg følte meg nesten mer kvalm etter å ha vært der to-tre ganger. Men så var det sånn at de ringte meg opp og jeg følte meg pressa og at jeg ble dratt inn i noe.

Informant

Informantene gir også andre fortellinger om skuffelser knytter til den hjelpen de har fått av utenforstående i konflikten. En informant fortalte at hun ble forskrekket i møtet med familievernkontoret da rådgiveren hadde sagt at konflikten var helt fastlåst og at det bare var å finne seg en advokat. Paradokset er at hjelpen man oppsøker kan bli blir et nytt problemområde og som øker konfliktnivået i relasjonen. Samtidig ser vi også at utenforstående kan ha en motsatt rolle i konflikten:

Jeg føler min advokat har hanket meg inn flere ganger, særlig i begynnelsen, hvor jeg ble så forbanna og ønsket å saksøke og hele pakka.

Informant

Her opplever jeg at objektiviteten til advokaten kom informantene til gode, og er behjelpelig med å holde konflikten i tydelige rammer.

4.3.3 Barnefordeling

Konflikten blir flyttet til barna og det gjør at jeg rett og slett må trekke meg av hensyn til barna. Det er nettopp avmakten og frustrasjonen kommer inn og du må forholde deg til en person som ikke ser slike ting selv. At det er barna det går utover – det er ikke to voksne som krangler.

Informant

Alle informantene i studien har hatt advokater til å bistå i konflikten med sin tidligere partner, to av informantene har vært i rettsapparatet for å løse problemene rundt ulike samværsordninger med barna. I alle fortellingene kommer det frem at informantene ønsker

løsninger som er gode for barna, men at løsningene sees på ulikt hos den tidligere partneren. Det blir som Hans Skjerfheim (1976) uttalte: ”Bjelken i sitt eige auge ser ein ikkje, for det er den ein ser med (i Jensen 2009 s. 58). Hva som er barnets beste er en nærmest en umulig oppgave for foreldre å vurdere objektivt.

De ulike samværsordningene for informantenes barn varierte fra 50 – 50 til 60 – 40 prosent der mødrene hadde mest samvær med barna. En informant forklarer hvordan hun opplever en kamp om samvær med barna sine, og i intervjuet virker det som om hun har resignert og er lite fornøyd med resultatet av meklingen:

*Jeg gir opp tanken og kampen, for å bruke en rettsak til det ville skapt et enda dårligere forhold mellom oss.
Informant*

Oppdragelse og ulikhet i grensesetting er noe som kommer frem av fortellingene. At partnerne ønsker ulik fokus i oppdragelse (for eksempel jeg ønsker kontroll, han setter ikke grenser – hun gir for mye omsorg, jeg mener barna trenger tydeligere grenser) er aspekter som både opprettholder eller øker konfliktnivået. Partene ønsker på hver sin side å opprettholde den personlige stilen i oppdragelsen og gjør med dette slik at forskjellene blir enda mer markante. En informant forsøker å ty til forskning for å få støtte oppunder argumentene sine:

*Minstemann bor annenhver uke her og der og det synes ikke jeg er så greit. Jeg trodde jeg skulle finne støtte i forskning, men det er ikke så veldig klart. Så da jeg fikk lite respons på det, tenker jeg at det er mitt problem at jeg føler det og så behøver jeg ikke legge mer i det.
Informant*

Det som er fremtredende er hvordan partene har ulik kamper pågående vedrørende barnefordeling og samværsrett. Noen av kampene foregår i forhold til egne ønsker, følelser knyttet til at barna skal bo både her og der, andre kamper kjempes i forhold til ulik oppdragelse, grensesetting og andre faktorer som omhandler barnas ve og vel. At informantene må tilside sette egne ønsker, behov og følelser i en krevende livssituasjon, kan føre til at maktesløsheten og avmakten tar overhånd, og at man trekker seg for at man ikke skal få enda dårligere forhold til sin tidligere partner.

”Menneskets tenkning er slett ikke bare rasjonell og abstrakt, men i tillegg relasjonell, intuitiv og ubevisst. Mennesket har en utstrakt evne til å gjenkjenne mønstre og til å

forstå sammenheng og helhet. Andre betegnelser som kan benyttes til å karakterisere erkjennelsen, kan være irrasjonell, taus, følsom og humoristisk” (Ulleberg 2005, s. 43).

I egenskap av å se denne helheten eller i mangel på å se den, spiller følelsene inn som et viktig kompass. Logisk tenkning og rasjonalitet ser også ut til å blekne når konfliktene går over tid og kreftene for å kjempe for en løsning avtar.

*Jeg skulle ønske det gikk an å snakke sammen og være litt mer smidig i forhold til barnet (...) Når ting trekker ut og er i retten og rettssystemet blir man en brikke. Man blir sliten og desillusjonert.
Informant*

Denne informanten beskriver følelsen av å være maktesløs og desillusjonert. Hun ønsket å melde seg på samtalegruppa for at hun i det hele tatt skulle komme seg igjennom og for på en eller annen måte overleve. Hun forteller videre om følelsen av å nesten sprekke hvis man ikke får noe ut, for som hun sier ”herre her er det mye følelser i sving”. Følelser skal omtales mer inngående under neste tema.

4.3.4 Tid.

Michael White (1991, s.161) refererer til Bateson under overskriften *Att upphäva tiden*:

”...saker undergår drastiska förändringar, men vi blir vana vid sakernas nya tillstånd, innan våra sinnen kan tala om för oss att det er nytt... Det saknas inte betydelse att vi är gott som omedvetna om tendenser i förändringar i vårt tillstånd. (Bateson 1980, s. 108-109).

Dette forklarer noe om hvor utfordrende det er å forholde seg til tid og tidsperioder der det skjer drastiske forandringer. Tid, som et konstant fenomen, er også relasjonelt. I disse periodene informantene har vært igjennom har livet fortsatt i samme tempo, mens man forsøker å takle de nye endringene i livet.

*Jeg har jo sett kollegaer og andre som har vært gjennom brudd at det eskalerer veldig før det flater ut etter hvert. Her har det vært en stigende kurve. Og det ble veldig vanskelig når det flyttet fra materielle ting og til barna, ikke sant og som er veldig emosjonelt.
Informant*

Tid er en kategori som indirekte innvirker på hele prosessen og konflikten mellom de tidligere partnerne, og som jeg vil knytte opp til både konflikten mellom partene og betydningen av samtalegruppene. Betydningen av samtalegruppene vil jeg komme tilbake til inn under eget tema. Det er store forskjeller på hvordan konflikten og opptakten til konflikten har utartet seg. Noen av parene har vært i langvarig terapi før bruddet, noen har forsøkt ulike forsøk på mekling på familievernkontoret, mens en av informantene forteller at hun opplevde bruddet som et sjokk fordi det kom som lyn fra klar himmel. Det er også veldig ulikt hvordan konflikten utvikler seg over tid, og det er ikke noe mønster i de ulike bruddene. Det som er fellesnevner for alle informantene, er at over tid skifter konflikten fokus og det er nye ting som blir symboler i konfliktene. I forhold til disse ulike tidsperiodene refererer Geir Lundby til Boscolo på denne måten:

”Hvis forholdet mellom fortid, nåtid og framtid blir sett som en selvreflekterende løkke, følger det logisk at vi kan gjøre noe med hvilken som helst av de tre dimensjonene og skape en effekt i hvilken som helst av de andre to” (Boscolo et al 1993, s.137).

Slik jeg forstår sammenhengen mellom fortid, nåtid og framtid er at sammenhengen er avgjørende for hvordan en konflikt utvikler seg, og at det er et dialektisk forhold mellom hvordan de to partnerne forholder seg til de ulike tidsdimensjonene.

Problemene var veldig små i forkant, i forhold til det de har blitt i etterkant. Det har tatt helt av, men det er en prosess jeg har satt i gang og det var jeg som ville ut av ekteskapet
Informant

Her forteller en av informantene om hvordan problemene eskalerte i takt med tiden. I etterkant sier partnerne at de ønsker å komme frem til løsninger, men at det ene tar det andre. Her spiller også de andre kategoriene en rolle. Det veves inn i hverandre, både følelser, barnefordeling, utenforståendes roller og tidsaspektet i konflikten og bruddet. En annen informant som ikke opplevde problemer i forkant av bruddet beskriver det på sin personlige måte slik:

Jeg opplevde det ganske så dramatisk. Jeg var ikke forberedt i det hele tatt. Jeg følte jeg var midt oppe i en sånn søtsuppegreie hvor alle andre visste om det men ikke jeg.
Informant

Denne dramatikken som oppstår når man får servert et sjokk om skilsmisse uten å ane noe på forhånd er med på å prege alt som skjer i etterkant. Dette skal jeg selvfølgelig komme tilbake til i drøftningen av funnene i analysen. Informanten forteller videre:

Konflikten ble ganske høy fra start dag en, for det første fordi jeg opplevde at han løy for meg og fordi jeg ble så innmari overrasket.
Informant

Jeg skal i neste del av analysen ta for meg følelser som eget tema, men så det som essensielt å knytte tid opp til tema konflikt fordi informantene fortalte om prosessen rundt bruddet i tidsfaser; før, under og etter bruddet. Følelser og tid henger sammen, følelser bygger på nye følelser som henger sammen med hva som kommer opp i utviklingen av konflikten. Viljen til å prøve har vært til stede over lenger tid, men etter hvert som prosessen fortsatte, ble det vondt for begge parter.

Etter hvert kjente jeg at jeg ikke hadde viljen til å prøve lenger. Og det var ved det som gjorde det....jeg sa vel at nå må vi kaste inn håndkle. Det tok vel et par år. Men det var en lang lang prosess. Og etter hvert ble den ganske vond. Fordi det tok tid. Vi trodde vel vi skulle komme videre.
Informant

Dette kan understrekes av hva det betyr å være menneske:

”Å være menneske er å søke mening. Det er umulig å tenke seg menneskelig eksistens uten dette momentet. Da vil mennesket nettopp leve i kaos, i en tilværelse uten mål eller mening. For det første vil den menneskelige bevissthet alltid være rettet mot noe, noe utenfor meg selv eller inne i meg selv”. (Bjartveit og Kjørstad 2001, s. 24)

Informanten forteller at de trodde de skulle komme videre. For meg fremstår det som hun tror at de vil finne mening, og at de bruker lang tid på å søke etter denne meningen. I denne søken blir prosessen vond, selv om intensjonen er å finne mening.

4.4 FØLELSER

I likhet med kommunikasjon, er følelser gjennomgående og alletilstedsværende når informantene forteller sin historie om bruddet og konflikten i etterkant. De forteller om hvordan de i utgangspunktet ønsker å være samarbeidsvillige, men at de følelsene som oppstår i de ulike situasjonene, gjør at de tar noen irrasjonelle valg og at konflikten utvikler

seg i retninger og skalaer de ikke hadde muligheter til å forutse. Hægeland med flere (2006) sier noe om hvor stor variasjon det er mellom klienter som kommer til dem:

”Det er særlig når opplevelsen av å komme til kort, ikke ha noen innflytelse og føle seg liten eller maktesløs melder seg, at klientene forteller at ”det svartnet for meg”. Arbeidet med å bli kjent med disse følelsene, finne begrep for dem, tolerere dem og finne alternative måter å uttrykke dem på er sentralt”. (Hægeland, Evang, Simonsen og Skålholt 2006, s. 163).

Nettopp disse opplevelsene og følelsene står sentralt i informantenes fortellinger, og som gjør at jeg har kommet frem til følgende kategorier under tema følelser:

- Fysiske reaksjoner
- Følelsenes uttrykk i konflikten
- Kontroll av egne følelser

4.4.1 Fysiske reaksjoner

Jeg gikk med en kjempeklump i maven og det var fordi jeg ikke hadde det noe godt. Men følelsene rundt det å skulle bryte opp handla mest for meg om praktiske ting, om hvordan jeg skulle...jeg var redd for det som kom.
Informant

Det er mange ulike årsaker til at informantene opplever disse sterke og fysiske reaksjonene i forbindelse med bruddet og konfliktene med sin tidligere partner. Det som slo meg var hvor konkrete de var i forhold til beskrivelsen av følelsene sine i såpass lang tid i etterkant av opplevelsene de hadde hatt. Dette indikerer hvor stor påvirkning følelsene har for mennesker og menneskers liv. *Kroppens stemme* trer på mange måter frem for å fortelle at denne situasjonen du står i nå er ikke er sunn for deg. Hvordan kan samtalegrupper ha en betydning i forhold til bearbeidelse av slike reaksjoner blir et essensielt spørsmål å ta inn over seg når man skal tilby slike samtalegrupper.

Det var som å få en knyttneve i ansiktet rett og slett. Det følte som en fysisk greie. Jeg ble satt helt ut.
Informant

Hvis man virkelig lytter til informantens beskrivelse om hvordan det følte, og at det var som å få en knyttneve i ansiktet, forstår vi hvor stor betydning disse fysiske reaksjonene følelsene har er. Å bli angrepet og slått i ansiktet av en som du engang har elsket og som har stått deg

nær, fører selvfølgelig til at den rasjonelle tanken taper for følelsenes sterke reaksjoner. I dette *kaoset* som en slik konflikt er, er det samtidig mange ting som skal løses, snakkes om og avtales, og når vi står på utsiden av slike opplevelser og situasjoner slik vi gjør nå, ser man med en gang betydningen av å få inn profesjonell hjelp. Jeg har tidligere vært inne på betydningen av utenforståendes påvirkning på konflikter og skal ikke vie mer tid til det her, selv om jeg ønsker å understreke betydningen av en profesjonell hånd som hjelp til å finne veien ut av konflikten ved å ta hensyn og samtidig ta på alvor alle følelsene som oppstår.

Jeg klarte ikke mer, det gikk på å overleve som menneske. Jeg så at dette her drukner jeg i, det gikk veldig på selvfølelse og at man ikke er verdt noen ting.

Informant

Denne informanten forteller om at hun måtte komme seg ut av det hun stod i fordi hun ikke ville overleve som menneske, og tok signalene fra kroppen på alvor. Dette forteller også at informanten har forsøkt i lang tid å stå i og prøve å få forholdet til å fungere. Paradokset i det hele, er at når man er så svekket, sliten og opplever en følelse av å drukne, må stå oppreist i en konflikt der man i tillegg skal forsøke å ha fokuset på hva som er det beste for barnet, det beste for samarbeidet og det beste for seg selv og eventuelt sin tidligere partner. Hvilke av disse områdene som kommer først og sist, vil selvfølgelig variere fra person til person. Fellesneveren er at fokuset må flyttes fra tilstanden man er i til fremtiden som skal komme.

4.4.2 Følelsenes påvirkning i konflikten

Det å kunne snakke ordentlig til hverandre uten å anklage på en måte, det er viktig for meg i forhold til selvrespekten og til min eks.

Informant

Da er vi inne på å flytte dette fokuset utover og se hvordan følelsene påvirker relasjonene og situasjonen man står i. Informanten i dette tilfelle omtaler både seg selv og sin tidligere partner når hun forteller om viktigheten av å snakke ordentlig til hverandre. Samtidig som man står i en situasjon som er uoversiktlig vet man i tillegg ikke hva fremtiden vil bringe. I disse situasjonene blir det viktig å kunne snakke sammen uten en anklagende tone, og dette hadde hun fått hjelp til i samtaler ved familievernkontoret.

”Nogle samtaler fremmer muligheder, andre vanskeliggør dem. Når en mulighed fremmes, får vi en følelse av selvhjulpne (self-agency), dvs. en følelse af at kunne handle hensigtsmæssigt med hensyn til at tackle det, der bekymrer eller plager os, dvs.

dilemmaer, problemer, smerte og frustration, og at gjennomføre vore ambitioner, håb, hensigter og handlinger”. (Anderson 2003, s.19).

Men følelsen rundt det å skulle bryte opp handla mest for meg om praktiske ting og...jeg var redd for det som kom. Det som handla om hus og økonomi. Det var angsten min og det handla ikke om å bli aleine, men det var praktiske ting.

Informant

Det er så mange mulige områder for å skape konflikter i et brudd. Man skal forholde seg til egne følelser, sin tidligere partners følelser, barnas følelser og reaksjoner, økonomi og praktiske ting. Jeg stiller meg selv derfor også spørsmålet om hvorfor fungerer det så bra for noen når de bryter opp? Hva er det som gjør at samarbeidet om barna og det økonomiske blir knirkefritt og at man i etterkant ser ut til å ha et tilsynelatende godt forhold til sin tidligere partner? Har dette å gjøre med treffpunkter på det følelsesmessige planet i den forstand at man møter hverandre i følelsene og klarer å gjenkjenne den andres reaksjoner?

”Enhver intensivering og utvidelse af magtrelasjoner med det formål at få odparten til å overgi sig, betyder, at man bevæger sig mod magtens grænse. (...) Modstandren reduceres til total avmagt, i hvilket tilfælde udøvelsen af magt erstattes med seier. Eller modparten transformeres til direkte fjende, hvorved man er tilbage til konfrontasjon og kamp” (Flyvebjerg 2006, s. 114).

Hvis vi ser på informantene som forteller om trivialiteter kan man i alle fall begynne å se noen konturer av hvorfor ting blir så vanskelig som de blir.

Følelser også i forhold til trivialiteter. Hvor viktig er det hvis barna blir levert fem minutter for sent? Jeg hører enda at 13 juni 2001 at jeg leverte barna et kvarter for sent. Det var solformørkelse og vi var ute for å se på dette og da kom vi et kvarter for sent. Det får jeg slengt tilbake så mange år etter.

Informant

Igjen som lytter til en fortelling ser man hvor lett det er å falle for fristelsen å la følelsene styre. For denne informantene var det viktigere å la barna overvære solformørkelsen enn ”å holde klokka”. Jeg er ikke så naiv at jeg ikke ser andre mulige perspektiver og bakenforliggende historikk som førte til denne reaksjonen hos den tidligere partneren, men i et fenomenologisk perspektiv tar jeg inn over meg hans subjektive fortelling og ser helt klart at følelsene i konflikten blir kompasset man styrer etter.

4.4.3 Kontroll av følelser

Konflikten blei flytta til barna og det gjør at jeg rett og slett må trekke meg i hensyn til barna og det er nettopp her den avmakten og frustrasjonen kommer inn. At det er ungane det går utover. Hvor mye egg skal du knuse for å lage omelett. Hvor mye skade vil jeg påføre hvis jeg kjører ting helt ut?

Informant

Så kan man stille seg spørsmålet om man skal *overstyre* et kompass? Hvordan kontrollere følelsene som settes så til de grader i sving? Som jeg har vært inne på tidligere fordrer dette et fokus på det som ligger utenfor deg selv, og i beste fall hva som blir det beste for barna. Informanten i dette tilfelle begynte å trekke seg når han så hvor mye det gikk ut over barna sine. Denne kontrollen av sine egne følelser førte igjen til at hans tidligere partner fikk det slik hun ønsket i forhold til samvær, men han mente at i det lengste løpet ville barna tjene på at han trakk seg ut.

Så har jeg merka på meg selv at jeg blir sittende og se på han. Også tenker jeg ”er han ikke ferdig snart?” Han har stått og messet, smelt og slått i veggen men han har aldri rørt meg da heldigvis, men jeg har kjent på det og vært redd.

Informant

Hvis vi går inn og ser på denne fortellingen, ser vi også en form for resignasjon eller kontroll over egne følelser. Denne informanten har bestemt seg for at hun skal sitte og høre på hva han sier. Selv om hun stiller seg selv spørsmålet om han aldri skal bli ferdig og selv om hun føler en redsel for å være der sammen med han.

”Vi tillægger vors oplevelser betydning ved at fortolke og forstå dem gjennom sproget. Det, vi forestiller os og tror er virkelighed, det, vi anser for at være virkelighed, bliver konstruert, forklaret og holdt i live via sproget. Betydning (fortolkning og forståelse) er en fælles konstruktion at det sagte og det usagte”. Anderson 2003, s. 257).

Hun kontrollerer følelsene sine for å komme bedre ut av det på den andre siden, det vil si hun tar også et bevisst valg i forhold til å ikke si noe. Hennes følelser knyttet til redselen er hennes fortolkning av situasjonen, også knyttet til de tidligere erfaringene hun har. I denne situasjonen klarer hun å kontrollere seg, men så forteller hun videre hvordan det kan slå helt andre veien:

Folk kunne spørre meg i butikken hvordan det gikk, så fikk jeg omsorg og da måtte jeg bare ut for jeg begynte å bare å grine. Det var sånn med en gang liksom. Det var en slitsom periode.

Informant

Ved å bli vist omsorg, selv om det ikke var spesielt nære venner, kunne det tippe over følelsesmessig. Jeg tolker det slik at hvis man kontrollerer følelser over lenger tid, vil de vises før eller senere i en eller annen form. Hun klarte å kontrollere seg da hun ble møtt med sinne, men det rant over når noen viste henne omsorg. I denne sammenhengen ser jeg veldig betydningen av å kunne være i en samtalegruppe og dele med andre hvordan man opplever seg selv og sine egne følelser i ulike situasjoner. Informanten nedenfor sier litt om dette:

Jeg føler at de samtaleene vi har hatt på familievernkantoret gjorde at jeg fikk sagt mye om følelser og fått formidlet det på en allright måte. Sånn at det vi behøver å snakke om nå er praktiske ting.

Informant

Hvis man får ryddet på plass en del av følelsene kan man snakke om det praktiske ved bruddet på en annen måte. Man kan snakke om praktiske ting for det det er. I skrivende stund går refleksjonene mine til at man ikke bør gå inn i forhandlinger og barnefordeling før dette er gjort. Mulig min naivitet slår inn igjen, for jeg tenker umiddelbart på at det vil i mange tilfeller være en helt umulighet å få gjennomført. Å ha selvinnsett på hvilken effekt den tidligere partneren har på deg selv er en ting. Å vite hvilken effekt man selv har på sin tidligere partner er en helt annen fortelling.

4.5 BETYDNING AV SAMTALEGRUPPENE

Jeg skal nå gå inn på de ulike perspektivene og opplevelsene informantene har fortalt om når det gjelder subjektiv opplevelser av betydningen av samtalegruppene. Under dette temaer har jeg laget tre kategorier. Gjennom transkriberingen og tolkningen av materialet, utkrystalliserte disse kategoriene seg. Å fortelle om betydningen av samtalegruppene virket enklere for informantene og de var konsise på hva dette hadde av betydning for dem. Jeg tolker dette slik at det er dette temaet som ligger nærmest i tid og har minst påvirkning av negative følelser.

”Den betydning, vi tillægger ting, mennesker og begivenheder – måden vi taler om dem på – forbinder os med eller afskærer os fra andre. Betydning indvirker på måden vi forholder os til den anden; i følge Bateson (1972) opstår betydning ikke som følge af tingenes essens, den opstår derimot forholdsvis paradoksal på grund af forskel”. (Anderson 2003, s. 258).

Sett i lys av Batesons betraktninger om betydning, forstår jeg betydningen av samtalegruppene som hvilken subjektive betydning det har hatt for hver enkelt informant og ikke betydning av samtalegruppen i egenskap av seg selv som fenomen.

- Bevissthet og refleksjon
- Forandring av egen adferd
- Løsninger i kjølevann av samtalegruppene

4.5.1 Bevissthet og refleksjon

Man blir mer bevisst på det man faktisk gjør, og at man er villig til å prøve litt med det, men det høres kanskje litt dumt ut å si det, men jeg føler nesten at dette her er noe som har, altså denne konflikten med den yngste har eskalert etter dette kurset her fordi jeg har prøvd å gi mer sånn åpenhet.

Informant

Som vi ser av informantens refleksjoner, fører bevisstgjøring om egen person og adferd til at konflikten eskaleres. Senere i intervjuet kaller informanten dette som ”en sprekk i forsvaret”. Ved å ønske å få til løsninger, være mer åpen, ser den tidligere partneren sitt snitt til å få til ønsket løsning for egen del. Informantene forteller om hvordan de ved å delta i samtalegrupper får muligheter til å innta en observasjonsrolle på seg selv uten å bli korrigert av andre. Dette handler om at man møter flere i samme situasjon, at man får muligheten til å resonere og tenke høyt sammen med andre og på denne måten få inn flere stemmer og ikke bare lese i en bok.

”Ordet refleksjon forbindes etter mitt skjønn oftest med rasjonell, kognitiv og tenkningsorientert virksomhet. Ordbokdefinisjoner er: ”gjenspeiling, betraktning, ettertanke” (Berulfsen 1971). Tromsø-gruppen gav først følgende definisjon: ”...noe som blir hørt, tas inn og tenkes på før en respons gis”(Andersen 1991b, s.12). (Sundet 2006, s. 21).

Å komme i samtale med andre, å være i relasjoner med andre i samme situasjon ser man seg selv med andre øyne:

Jeg har fått sett at det ikke er bare meg som sliter, men jeg har også sett at det er egentlig mange som klarer å løse dette selv uten at det skal gå så langt og bli så mye tull av det. Vi så at det var lettere å prate med noen som hadde vært gjennom det enn å prate med en som er lykkelig gift med idealfamilien rundt seg

Informant

En av fellesnevnerne er at informantene føler at de er eller har vært i en egen boble når konflikten med den tidligere partneren har pågått. Ved å kunne gå ut av denne bobla, eller møte andre i samme situasjon evner man bedre å reflektere og metakommunisere om selve situasjonen uten at man legger for mye av sin egen personlighet inn i konflikten. På denne måten fikk de bedre avstand til også egne følelser, og det ble lettere å se hva som blant annet var med på å trigge konflikten, og åpne for muligheten til å ta inn tips fra andre om hva som kan fungere eventuelt ikke fungere i forhold til mange ulike områder i konflikter.

I samtalegrupper der andre er i liknede situasjon, føler man at det er rom for å nettopp å snakke om det man har vært igjennom og står i til daglig. En av informantene forteller at:

*En blir sliten og en blir desillusjonert – og litt siver ut litt her og der...og det gjelder jo flere enn meg da. En sprekker jo nesten hvis man ikke får ut noe av dette for det er så mye følelser i sving.
Informant*

I samtalegruppene er det rom for å tømme seg, rom for å ta del i hverandres historier nettopp for å komme videre, i alle fall i seg selv. Paradokset i dagens samfunn når det gjelder brudd i parforhold og ekteskap, er at dette blir en type normalitet i det samfunnet vi lever i nå, slik at majoriteten kanskje forventer en snarlig løsning og en profesjonell løsning av personlige problemer og utfordringer.

*Jeg synes det er veldig positivt å gå igjennom en del punkter og fellesnevner for man tror at vårt tilfelle må være det verste i verden. Alle skulle egentlig hatt et slikt kurs. Det burde vært obligatorisk.
Informant*

5.4.2 Forandring av egen adferd

*Vi snakker dårlig sammen, og det har vel for så vidt ikke blitt noe bedre. Men jeg føler at jeg har fått hengt litt på noen knagger og tenker at det er en grunn til... at jeg forstår litt mer av det som skjer. Og det kjenner jeg er litt godt.
Informant*

For informantene føles det befriende å kunne erfare og lytte til andre i liknende situasjon, mest fordi at de opplever at de reaksjonene de selv har hatt og har er typiske og normale reaksjoner når man står i slike tøffe konflikter med sin tidligere partner. På denne måten får man knagger å henge erfaringene sine på forteller de, et slags forklaringsapparat som hjelper

de å takle både sine egne erfaringer og reaksjoner på en annen måte enn når de stod midt oppe i konflikten.

”Det appellerer mer umiddelbart til erfaringen enn de mest spissfindige teorier som er fremsatt av et grunnleggende trekk som ofte blir oversett: at varighet og forandring må betraktes sammen, til tross for at disse begrepene tilsynelatende er av motsatt natur”. (Watzlawick, Weakland og Fisch 1996, s. 21).

Slik jeg leser dette inn min studie, er at varigheten er det endrede forholdet til sin tidligere partner, og at forandringen blir hvordan hun forholder seg til denne nye varigheten. En av informantene setter ord på det som at hun makter å leve med seg selv inn i egen situasjon, at informanten ikke lenger er så konfliktsky men står tryggere i seg selv og egen løsning av konflikten. På denne måten tar informantene inn over seg situasjonen de står i og dermed forholder seg til konflikten og situasjonen på en mer realistisk måte.

Fordi jeg kan fremdeles bli trigga når han kommer med et eller annet. Så blir jeg frustrert eller engasjert eller irritert av noe som er bagateller. Da hjelper det å kjøpe seg tid. At jeg tenker meg om og roer meg ned før jeg svarer.
Informant

En av informantene sier at man gjennom denne samtalegruppa ikke tar ansvaret for alt i kommunikasjonen, men tar ansvar for egen person, egen kommunikasjon og egen reaksjon i situasjon. Disse endringene skyldes flere ting påpeker informantene. Ved hjelp av ulike mekanismer blir det lettere å forholde seg til ulike ting og på denne måten rydde i følelser som påstår. Dette i tillegg til andres tips på hva man kan si og ikke kan si til barna utvider refleksjonsnivået hos informantene.

I samtalegruppa hadde vi diskusjoner rundt forskjellige temaer og for eksempel rundt dette hvor barn skal bo. Jeg hadde på forhånd noen klare formeninger om dette og fikk nye synspunkter som var veldig allright, Jeg fikk respons på at dette egentlig var mitt problem att jeg følte som jeg følte og at jeg ikke trenger å legge mer i det.
Informant

Denne informanten gikk fra å ha en formening til at hun i samtalegruppa opplevde å forstå situasjonen på en annen måte som ga mening.

”Mening i denne sammenheng må, etter mitt skjønn, defineres som noe mer og annet enn språklig, semantisk og diskursiv mening. Mening blir her en blanding av dette og

sanselige, emosjonelle aspekter. Meningsbegrepet får i dette perspektivet en sterk opplevelsesmessig kvalitet”. (Sundet 2006, s. 23).

5.4.3 Løsninger, forandringer i etterkant

Jeg er en del av konflikten og må tenke gjennom min væremåte. Det er enklere når det er profesjonelt for da har du en armlengde til folk. Men når det er snakk om dine egne barn og med en eks du ønsker ditt pepperen gror så sitter det litt lenger inne det der med å ta et oppgjør med deg sjøl.

Informant

Som nevnt under kategori bevisstgjøring og refleksjon var det en av informantene som beskriver at konflikten eskalerer fordi han blir mer åpen og at den tidligere partneren oppdager dette som en type sprekk i forsvaret for å søke egeninteresser. Selv om man endrer seg etter slike samtalegrupper, blir det nødvendigvis ingen endring eller løsning på selve konflikten hvis den tidligere partnere ikke deltar selv på slike samtalegrupper. Det endringene fører til, som også tidligere nevnt, er at man takler situasjonen bedre i seg selv, tar mer ansvar for egen person og egen opplevelse. Med dette beskriver informanten at hun ikke pålegger skyld i kommunikasjonen, men tar mer ansvar og styrer seg selv i kommunikasjonen.

”To mennesker foretager formentlig forskjellige distinktioner i samme givne situasjon, eller haver forskjellige ”kort” over samme ”territorium” som Bateson uttrykte det”. (Andersen 2006, s. 26).

En annen informant forteller om faglig innsikt i kommunikasjonsformer, og har lært mer om seg selv i forhold til hvordan stoppe og styre kommunikasjonen

Blant annet har jeg bedt om at vi bare forholder oss til det tema og lar andre ting ligge, andre ting som jeg av erfaring vet blir vanskelige. Så har vi kunnet snakke ordentlig om det temaet og avslutte det. Det har jeg med meg fra den gruppa.

Informant

Ved hjelp av praktiske ting, som for eksempel å lære seg at man nødvendigvis ikke trenger å svare på en sms eller mail med en gang man får den og man kanskje blir emosjonelt opprørt, kan man kjøpe seg tid til å kommunisere bedre ved hjelp av distanse til følelser og lettvindt løsninger. En av informantene forteller om positive endringer etter samtalegruppa når informanten ikke lenger bruker lada ord i kommunikasjonen med den tidligere partneren.

Det har vært viktig i forhold til mitt ansvar i kommunikasjonen, praktiske måter å gjøre ting på for eksempel dette med å bruke mail og vi ble anbefalt å ikke bruke lada ord, at man er konkret og nøye med hva man leverer videre.

Informant

I forhold til den tidligere partneren og hvordan han eller henne har merket at informantene har vært deltaker i samtalegrupper, er erfaringene ulike. En tidligere partner forteller til en av informantene at det er endring i kommunikasjonen og at samarbeidet er mye bedre etter samtalegruppene og at dette hadde resultert i en løsning i forhold til barnefordeling mellom de to. En informant forteller at den tidligere partneren selv hadde vært med på en slik samtalegruppe og oppfordret informanten til å delta på en slik gruppe for at de kunne samarbeide bedre, noe informanten da hadde gjort. En annen tidligere partner forteller at det ikke er spor til endring og at det ikke har blitt noe bedre som følge av denne samtalegruppa.

En av informantene har kommet så langt inn i konflikten at informanten forteller at hele deltakelsen i samtalegruppa er et spill for galleriet for å komme i et bedre lys i forhold til rettsystemet og barnefordelingssaken de står overfor. Denne informantens tidligere partner er også deltaker på en liknende samtalegruppe.

I mitt tilfelle føler jeg at det er et spill for galleriet, altså for retten. For når jeg skulle gå i samtalegruppe så skulle min eksmann også gå. Vår konflikt er så fastlåst at jeg føler egentlig ikke at jeg kan samarbeide så veldig mer enn det jeg har gjort til nå. Så det er nærmest et spill for å vise at jeg samarbeider jo, jeg prøver jo alt.

Informant

Her ser vi at betydningen av samtalegruppen blir samtalegruppen i egenskap av seg selv som fenomen, som et maktmiddel som brukes for å vise evne til samarbeid. Det brukes mange krefter på å skape et bilde av seg selv som samarbeidsvillig.

”Den enkelte person kan bruke enorme mengder energi på at værne om og retfærdiggøre sin oppfattelse, mens han eller hun forsøker at overbevise den andre om, at netop denne oppfattelse er den rigtige”. (Anderson 2003, s. 108).

KAPITEL 5 - FREMTREDENDE FUNN

”Først pisker vi opp støvet, og så påstår vi at vi ikke kan se”.

- Berkeley

5.1 Studiens funn

Etter et langt og omfattende analysekapitel starter siste etappe i denne masteroppgaven. Jeg har innledningsvis valgt å legge frem mine funn i studien, for så å gjøre rede for funn og resultater fra andre studier og forskning. Avslutningsvis drøftes funnene opp mot teori i kapittel 6 for på denne måten å søke svar på problemstillingen og komme med noen oppsummeringer på forskningsfokus i studien.

På flere enn en måte oppleves det begrensende å skulle kategorisere de ulike funnene. Etter hvert som analysen av materialet tok form, ble det klart for meg at de ulike informantenes historier var knyttet sammen, dog på ulike måter. Jeg opplevde at historiene kunne stå alene og sammen med de andre. Allikevel har jeg forsøkt å kategorisere dette slik at det skal fremstå klarere både for meg som skriver av denne masteroppgaven og for deg som leser. Det betyr nødvendigvis ikke at jeg ser på dette i ulike båser og ikke evner å se ulike sammenhenger. Selv om problemstillingen min omhandler betydningen av samtalegrupper, var det helt essensielt for meg å kunne høre informantenes innledende fortellinger for å forstå mer om hva som var bakenforliggende for hvilken betydning det har hatt for de ulike. Jeg har kategorisert mine egne funn inn i fem ulike hovedkategorier:

1. Felles skjebne – felles trøst
2. Låst konfliktsituasjon
3. Konkrete råd og løsningsforslag
4. Tidsperspektiv i samtalegruppene
5. Utenforståendes påvirkning

5.1.1 Felles skjebne – felles trøst.

Å møte andre i samme situasjon kan fremstå som det som har hatt mest betydning for disse informantene som har deltatt i samtalegrupper. De forteller på ulike måter om hvor godt det føles å møte andre som har lignende problemer og at det er med på å gi nye perspektiv i den forstand at det er med på å gi håp til at konflikter, selv de som virker helt fastlåst, kan løses.

Det oppleves samtidig enklere å ta imot råd og forstå nye stemmer fra andre som har vært og er i samme situasjon. I samtalegruppen blir det også gitt rom for å snakke seg gjennom det man har vært igjennom og som man står i til daglig. I møte med likesinnede forteller informantene at de ikke er redd for å fortelle om sine egne opplevelser, og at det er godt å kunne gjøre det i en faglig ramme da noen opplever at de har *brukt opp* familie og venner på å prate om det samme om og om igjen. Her i samtalegruppen trenger de ikke forklare på samme måte, da de som lytter til fortellingene har noenlunde samme referanse ramme. I analysen omtales dette under *bevissthet og refleksjon* der viktigheten av å se seg selv og sin tidligere partner i et nytt lys gir rom for refleksjon og et metaperspektiv på situasjonen.

5.1.2 Fastlåste konflikter

Det er ingen av informantene som gir inntrykk av at konfliktene til sin tidligere partner har løst seg. Imidlertid forteller en av informantene om at konflikten har eskalert etter han deltok i samtalegruppen. Dette forklarer han med utgangspunkt i endring av egen adferd og ved at han nærmet seg sin tidligere partner på en annen måte, eller som han selv beskriver det *ga en sprekke i forsvaret*, hardnet konflikten rundt barna til. En av de andre informantene er åpen på at hun deltok i samtalegruppen kun som *et spill for galleri*, som da betyr at hun ønsker å vise rettsapparatet at hun er en samarbeidsvillig person. Noen endring i konflikten, eller enda bedre løsning, var hele tiden uaktuelt slik hun så det. Allikevel forteller informantene om at de har blitt tryggere i konflikten og at de forholder seg annerledes til konflikten og sin tidligere partner enn det de gjorde tidligere. Samtidig så har de et håp om at konflikten vil kunne løse seg, og ser lysere på tilværelsen enn det de gjorde før de deltok i samtalegruppen. Dette håpet skal jeg komme tilbake til i selve drøftningen av funnene.

Det informantene gir uttrykk for er at de mestrer hverdagen bedre og som en av informantene sier *det burde vært obligatorisk å delta i samtalegrupper for tidligere partnere med felles barn*. I denne gruppen med informanter er det kun en informant som har en partner som har deltatt i samme tilbudet, men i en annen samtalegruppe. Det anbefales fra familievernkontoret der dette tilbudet gis at begge partnere deltar i ulike samtalegrupper, men det viser seg at det er en høy terskel for å delta på slike tilbud.

5.1.3 Konkrete råd og løsningsforslag

Erfaringsdeling ved å fortelle sin subjektive historie har ført til at disse informantene opplever at de har fått flere konkrete råd og løsningsforslag de tidligere ikke har tenkt på. Disse rådene

og løsningene omtales av og til som *knagger* å henge opplevelsene sine på. I tillegg opplever de som sagt at ved å dele slike erfaringer, at de ikke er unike i sin opplevelse og at det faktisk lar seg gjøre å endre på egen adferd. Samtidig hadde de ansvarlige for samtalegruppene ulike innlegg og temaer som de kunne ta opp til diskusjon. Blant annet opplevdes det nyttig og interessant å diskutere barnefordeling og ulike løsninger på dette. En informant forteller da at *hun fikk respons på at dette var mitt problem at jeg følte det jeg følte og at jeg ikke trengte å legge mer i det*. For meg som utenforstående kan dette virke som en sterk tilbakemelding og korreks, men for henne følte det befriende og var med på å få henne til å se sin situasjon fra et annet perspektiv.

En annen informant sier at hun ved hjelp av samtale gruppe *ikke tar ansvar for hele kommunikasjonen men tar ansvar for egen person*, og peker på at de har lært flere måter å forholde seg til ulike situasjoner på. Det er blant annet å kunne *kjøre seg tid* ved å ikke svare sin tidligere partner og spørsmål på stående fot, men heller komme tilbake med synspunkter etter en stund, eventuelt dagen etter. De har lært seg at det kan være en fordel å kommunisere via sms eller mail, og de gir også uttrykk for at de har lært seg ulike kommunikasjonsformer som gjør det enklere å stoppe og styre kommunikasjonen. Ved hjelp av dette kan kommunikasjonen handle om det man faktisk ønsker å snakke om med sin tidligere partner uten at all historikk, *lada ord* og dårlige erfaringer farger kommunikasjonen. En informant sier at *jeg har bedt om at vi forholder oss til det tema og lar andre ting ligge, andre ting som jeg av erfaring vet blir vanskelig*.

5.1.4 Tidsperspektiv på samtalegruppene

I analysekapitlet har jeg tatt for meg tidsperspektivet både når det gjelder selve konflikten (før brudd og etter brudd), og samtalegruppens varighet. Jeg skriver at *tid indirekte påvirker hele prosessen og konflikten mellom de tidligere partnerne*. Denne påstanden står jeg ved. At informantene i samtalegruppen har kommet ulikt i egen prosess i konflikten med sin tidligere partner kan vurderes som en styrke og svakhet i en samtalegruppe. Ulike behov gir ulike perspektiver. Ved å se andre i ulike faser, vil man kunne reflektere over hvor man selv er i forhold til egen person. Samtidig forteller en av informantene at han så på andre deltakere i samtalegruppen og tenkte at *det er godt at jeg har kommet lengre i prosessen*. Han påpekte at det ville være en fordel at man kunne møtes med et mer felles referansepunkt. Slik jeg tolker han, handler dette om hvor langt man har kommet i egen prosess i bruddet med sin tidligere partner og den pågående konflikten.

Denne samtalegruppen bestod av seks deltakere (to avbrøt), de møttes fem ganger av to og en halvtimes økter. Alle informantene gir uttrykk for at de kunne tenke seg å fortsette i samtalegruppen, og oppgir at de snakket mye om å treffe hverandre etter samtalegruppens slutt. Dette har imidlertid ikke blitt noe av for noen av informantene. Informantene nevner at det er flere temaer de kunne tenkt seg å diskutere med andre, blant annet utfordringer i forhold til barnefordeling og hvordan man skal forholde seg til nye kjærester, både egen og den tidligere partneren sin.

5.1.5 Utenforståendes påvirkning.

Utenforståendes påvirkning for de ulike informantene og de pågående konfliktene har vært overraskende betydningsfull. Informantene forteller om gode opplevelser etter samtaler på familievernkantoret (før samtalegruppene), men også om opplevelser som har vært med på å høyne konfliktnivået til den tidligere partneren. Utsagn fra en familieterapeut om at *dere har ingen muligheter til å finne frem til hverandre igjen* opplevdes som vanskelig for en av informantene. På samme måte har vi ulike fortellinger om advokater. Noen av informantene opplever at advokatene *heller bensin på bålet*, men en annen forteller at *advokaten hanka meg inn flere ganger*.

Opplevelsen av de ansvarlige for samtalegruppene er imidlertid unisont positive.

Informantene føler at de fikk være medvirkende til innholdet i gruppene, samtidig som de ansvarlige brakte på banen ulike temaer til diskusjon og refleksjon. En informant fortalte også om et annet tilbud han hadde vært deltaker på, der han følte at *det gikk over stakk og stein* hvor de ulike deltakerne ble oppfordret til å tilkjenne sine dypeste og mest private hemmeligheter. Hele seansen gjorde han ille til mote samtidig som det følte vanskelig å avbryte samtalegruppen. Alt i alt forteller dette at man er prisgitt hvilken innstilling, kunnskap og profesjonalitet de utenforstående har når man befinner seg i en krise og er veldig påvirkelig. For min del har denne innsikten stor verdi i forhold til videre klinisk arbeid og terapi.

5.2 Funn fra forskning og tidligere empiri

”Veien ut er gjennom døren. Hvordan kan det være at ingen vil bruke den utgangen?”

- Konfutse

Innledningsvis i masteroppgaven la jeg frem bakenforliggende empiri og forskning som berører dette feltet. Det som er gjennomgående og derfor likhetstrekk i det jeg har valgt å trekke frem, er at informantene i de ulike studiene har positive erfaringer med å delta i grupper som gjennomføres etter skilsmisser og brudd, og som har til intensjon å hjelpe personer med å takle sin nye livssituasjon. Når jeg omtaler intensjonen som å takle sin nye livssituasjon, beskrives det på ulike måter. Hardeng (2003) beskriver intensjonen med samtalegruppene som *å legge bruddet bak seg, skape større nettverk og ha fokus på barna*. Andre uttalte intensjoner for de ulike gruppene er sosial støtte og bedre kunnskap og kompetanse innenfor ulike områder som har vist seg å være viktig for skilte og separerte (Bloom, Hodges, Kern og McFaddin 1985). Da jeg hadde en relativ utredende beskrivelse av Bloom, Hodges, Kern og McFaddin i innledningen, velger jeg å fokusere på de andre studiene og resultatene de legger frem. Salts og Zongker (1983) ønsket å se nærmere på selvforestilling og tilpasning ved å undersøke kvinner i strukturerte og ustrukturerte grupper opp mot en kontrollgruppe.

Jeg vil presisere at de ulike studiene har ulike mål på effekt og endring, og at det derfor kan være mangelfullt å kategorisere funnene i de ulike studiene. Jeg har derfor valgt å legge frem funn fra de ulike studiene isolert fra hverandre for ikke å dra feil konklusjoner på bakgrunn av at jeg kanskje ikke har gått dypt nok ned i hver studie for å forstå hvilke forskningsresultater de fremlegger. Jeg har valgt ut følgende studier:

1. Thuen, Carlsen og Sandvik (1998)
2. Øygaard, Thuen og Solvang (2000)
3. Lee og Hett (1990)
4. Charping, Bell og Strecker (1992)
5. Salts og Zongker (1983)
6. Graff, Whitebread og LeCompte (1986)

5.2.1 Thuen, Carlsen og Sandvik (1998) har gjort flere erfaringer i forhold til hvordan de både har organisert gruppene, innhold i gruppene og rollen til den ansvarlige (den profesjonelle) i samtalegruppene. Det viste seg at antallet i samtalegruppene opplevdes best hvis det var fem til seks deltakere i hver gruppe. Dette kom frem ved at gruppene fungerte bedre hvis noen av deltakerne i gruppen var fraværende. Deltakerne hadde også ønske om flere samlinger (i denne studien møttes de syv ganger annenhver uke). Måten de organiserte var semi-strukturert, det vil si betydelig rom for spontane innspill selv om det var satt et tema for samlingen. I denne studien valgte den ansvarlige å ha en nedtonet rolle som terapeut, mye grunnet at erfaringene i størst grad skulle kunne overføres til grupper ledet av frivillige. Samtidig ble den ansvarlige for samtalegruppen oppfattet som profesjonell av deltakerne. Deltakernes stadiet i prosessen var av stor variasjon, noe Thuen, Carlsen og Sandvik opplevde som en styrke selv om de ulike deltakerne derfor hadde meget varierende behov i samtalegruppene. De oppsummerer for øvrig erfaringene til deltakerne at det opplevdes betydningsfullt å treffe andre i samme situasjon, det var av stor verdi å oppleve ens egne reaksjoner og følelser som normale og betydningsfullt å være i et støttende miljø for å kunne gi uttrykk for, og å snakke ens følelser knyttet til ekteskapet og samlivsbruddet.

5.2.2. Øygard, Thuen og Solvang (2000) gjennomførte som jeg også var inne på innledningsvis, en studie for å evaluere støttegrupper for skilte. Deltakerne bestod av 18 personer fordelt på tre grupper som ble intervjuet i forhold til utvalgte temaer. Et av temaene var hvordan den subjektive opplevelsen av å delta i en slik gruppe hadde vært og hvordan de psykologisk sett hadde tjent på å være deltakere i en slik gruppe. Fire terapeutiske faktorer utpekte seg. Først var det å møte andre personer med samme tanker og følelser og øke innsikten av dem selv og andre. Videre var det å få aksept og støtte på de følelsene deltagerne hadde, samt uttrykke vanskelige følelser. Gruppe deltagelse økte subjektets velvære, for eksempel følte de seg mer normale og mindre depressive.

5.2.3. Lee og Hett (1990) har gjennomført en studie designet for å lære ferdigheter til nylig separerte og skilte voksne. Tilbudet var også designet for å hjelpe gruppe medlemmene til å takle etter (post) skilsmisse traume. Gruppeintervensjonen varte åtte ganger og hadde som hensikt å bedre deltakernes mestringsevne i tilknytning til samlivsbrudd. I studien var det 12 forsøkspersoner og 12 personer fra en venteliste. Studien understreker viktigheten av tilknytning og emosjonell investering et ekteskap utgjør, derav også tapet et samlivsbrudd fører med seg. Lee og Hett mener å kunne lese ut fra sin studie at denne formen for

samtalegrupper der deltakerne har individuell ”air-time”, samt å presentere ulike temaer for hver samling, er en effektiv måte å kunne bearbeide dette. Resultater fra oppfølgingsundersøkelse en uke etter avsluttet behandling tydet på at intervensjonen hadde ført til at deltakerne hadde fått redusert depresjon og angst, større evne til å leve i nuet, og større grad av avhengighet, spontanitet og evne til etablere meningsfulle relasjoner.

5.2.4. Charping, Bell og Strecker har evaluert ulike gruppeprogrammer for skilte og separerte. De er inne på hvor komplisert det kan være å gi et helhetlig tilbud når deltakerne er i ulike prosesser og på ulikt nivåer når det gjelder utfordringer og problemer etter samlivsbruddet. De gjør en oppsummering av evalueringen sin i fem punkter som omhandler ulike typer støttegrupper og intensjon med støttegruppen, gruppestruktur, lengden og antall samlinger, lederskap av gruppen og sammensetning av gruppen. De gjør følgende anbefalinger: Støttegruppen bør fokusere og ha en intensjon om at deltakerne skal bedre takle overgangen og tilpasningen til sitt nye liv etter samlivsbruddet. Mer dette enn en terapeutisk tilnærming til personlig utvikling. Strukturen bør gi rom for flere terapeutiske intervensjoner slik at man kan favne hele gruppens behov. Samlingene bør være på 1,5 til 2 timer ukentlig og over 10 – 12 uker som ledes av profesjonelle med erfaring fra denne type jobbing i grupper. Sammensetningen av støttegruppen bør være av både menn og kvinner (Charping, Bell og Strecker s. 37 – 38).

5.2.5. Salts og Zongker (1983) gjennomførte en studie der intensjonen var å teste om selvførestilling og tilpasning i forhold til separerte og skilte individer kunne bli forbedret ved å delta i gruppe rådgivning. Resultatene som legges frem tar utgangspunkt i tre forskjellige grupper: en strukturert gruppe, en ustrukturert gruppe og en kontrollgruppe. Den strukturerte gruppen viste en trend for bedre tilpasning enn den ustrukturerte gruppen og kontrollgruppen. Studien viste at det var en signifikant endring selvførestilling og hvordan de ulike deltakerne tenker og føler om seg selv. De påpeker imidlertid nødvendigheten av mer forskning for å kunne konstatere effekten av ulike støttegrupper for personer som har vært gjennom samlivsbrudd.

5.2.6. Graff, Whithead og LeCompte (1986) brukte også ulike grupper i sin studie som bestod av 24 kvinner. Også i denne studien vises det til positive effekter av støttegruppene, både den gruppen som benyttet en kognitiv adferdstilnærming og i den andre der det ble benyttet en støttende og innsiktsorientert tilnærming. Gruppene hadde ulikt antall terapeutisk tilbud: den

kognitive adferdstilnærmingen hadde omtrentlig 12 timer samling, men den innsiktsorienterte tilnærmingen tilbød 20 timer. Resultatet viser at den kognitive adferdstilnærmingen hadde beste effekt av disse to gruppene der deltakerne hadde lavere depresjon og bedre selvbylde enn kontrollgruppen.

KAPITEL 6 – DRØFTNING

”Det kan være dristig å utforske det ukjente, men dristigere å undersøke det kjente.”

- Kaspar

Min studie hadde som formål å se nærmere på samtalegruppers betydning for tidligere partnere med store samarbeidskonflikter, og hvordan eventuelt denne betydningen viser seg. I skrivende stund har jeg valgt å trekke frem tre aspekter ved studien som jeg opplever gir mer innsikt i problemstillingen, samt kan ha en aktualitet i forhold til klinisk praksis:

1. Struktur, innhold og ledelse av samtalegrupper
2. Deltakernes subjektive opplevelse og personlige utvikling
3. Konfliktnivå og forandring

Det er flere årsaker til at jeg sitter igjen med disse aspektene som jeg ønsker å drøfte nærmere. Slik jeg ser det spiller struktur, innhold og ledelse en viktig rolle for hvordan deltakernes opplevelse av samtalegruppen har vært. Dette vil jeg så knytte sammen med hvordan denne betydningen viser seg for hver enkelt, samtidig som jeg vil sette fingeren på de ulike utfordringene som allikevel viser seg i forhold til det stabile konfliktnivå mellom de tidligere partnerne. Dette mener jeg igjen har med struktur, innhold og ledelse å gjøre. Slik jeg ser det nå, viser disse aspektene seg slikt sett som en spiral. Jeg har ønsket om å drøfte hvert enkelt aspekt hver for seg, men jeg vil også avslutningsvis oppsummere krysspunktene og sammenhengen.

6.1 Struktur, innhold og ledelse av samtalegrupper

Når dette familievernkantoret rekrutterer deltakere oppfordrer de til at begge partnerne skal delta på hvert sitt kurs. Rekruttering til samtalegruppen kommer fra familieterapeutenes egne klienter. Dette tilbudet har som tidligere også vært nevnt, en struktur på 5 økter av 2,5 timer.

De var seks deltakere i gruppen, og samtalegruppen hadde en form som åpnet opp for både undervisning og gruppeterapi. Samtalegruppene har kursledere med ulik faglig bakgrunn, både psykolog, sosionom og familieterapeut.

Kurslederne har bygd samtalegruppen på kliniske erfaringer og kunnskapsbasert erfaring og forskning. Lederne bruker ofte kliniske historier som kan illustrere dilemmaer, og gode eller dårlige eksempler i kommunikasjon mellom ekspartnere. Kurslederne ønsker at deltakerne skal ta opp det de selv er opptatt av, uavhengig av konflikten innhold, tidsperspektiv og årsak. Videre ønsker kurslederne å ha en dialog med deltakerne og at de i dialog med hverandre samskaper løsninger eller utvider perspektiver på ulike utfordringer de selv har i den pågående konflikten. Kurslederne kan gi direkte råd, men ønsker mest av alt at gruppen skal fortelle om erfaringer som igjen kan bli råd og tips til andre. Kurslederne lager også rollespill av aktuelle tematikker som igjen blir gjenstand for nye drøftninger og refleksjoner. I denne prosessen er de løsningsfokuserede. Videre kan kurslederne vise til statistikker og forskning rundt samlivsbrudd og skilsmisser. Dette er ikke noe som gjøres til hvert tema, men brukes mer til å visualisere og kunne ha mulighet til å henvise til statistikk hvis noen av deltakerne spør om det. Gruppene er stabile grupper som ikke tar opp i seg nye deltakere når den først er startet opp.

Yalom omtaler dette som *closed groups*. "A closed group, once begun, shuts its gates, accepts no new members, and meets usually for a predetermined number of sessions" (Yalom 1995, s. 267). Når innholdet i samtalegruppen er av så personlig karakter vil jeg anbefale at samtalegrupper er stabile. Informantene forteller om hvor viktig det er å føle seg trygg på de andre deltakerne i samtalegruppen, og trygghet og stabilitet er her gjensidig avhengig av hverandre. En av informantene forteller hvor vanskelig hun synes det var å skulle kunne stole på at alle holdt taushetsplikten og hadde respekt for hverandres fortellinger. Dette tror jeg ville vært mer utfordrende i en åpen gruppe. I denne sammenhengen kan vi også se litt på antall deltakere i samtalegruppen. Det er flere anbefalinger på dette. Når det gjelder størrelsen på gruppen omtaler Charping, Bell og Strecker (1992) at de anbefaler åtte til ti personer. Yalom anbefaler på bakgrunn av hans egne erfaringer at gruppen burde ha syv eller åtte deltagere, men at et omfang av fem til ti også er akseptabelt. Thue, Carlsen og Sandvik (1998) hevder at de gruppene som hadde fem til seks deltakere fungerte best, mens noen av studiene ikke gjør rede for hvor mange det har vært i de ulike gruppene.

Anbefalingene og erfaringene ligger altså på grupper med deltakere fra fem til ti personer, der det vesentlige vil være hvilket klima de ulike deltakerne skaper sammen. Yalom beskriver utfordringene til ulike grupper på denne måten:

(...) still each person and each group is exquisitely complex and refuses to simplify itself in order to be precisely measured. And so, on the issue of selection of patients, empirical research has failed to deliver” (Yalom 1995, s. 218).

Uansett vil det være av stor betydning å ta inn over seg betydningen av sammensetningen, selv om man aldri kan forutse hvordan gruppen kommer til å fungere. Det er også slik at deltakernes egen prosess i forhold til konflikten de står i vil variere. Dette kan ha positive og negative konsekvenser. En av informantene i studien forteller at han opplevde å møte andre som var i et tidlig stadie i prosessen og at han derfor kunne tenkt seg å møte andre med mer felles referansepunkt. På den andre siden er det i flere av studiene understreket verdien av å lære av hverandres erfaringer og lytte til hverandres råd og løsninger. (Thuen, Carlsen og Sandvik 1998). Mine tanker går derfor i retning av at det vil være verdifullt med mangfold, både i form av begge kjønn, deltakere med varierende behov og med ulike erfaringer men at dette bør ordsettes når man starter i en samtalegruppe.

Det er også flere anbefalinger på hvor ofte og hvor mange ganger slike grupper bør møtes. Her synes jeg det er viktig å ta inn over seg Yaloms anbefalinger om at i situasjoner som skilsmisser og utviklende kriser, bør gruppen møtes 15 – 20 ganger (Yalom 1995, s. 273). Dette gjøres også ulikt i de ulike studiene. Det disse informantene i denne studien forteller, er at de følte et behov for å treffes etter gruppen var ferdig. Dette var imidlertid noe de ikke maktet å få til, som jeg mener understreker viktigheten av å ha en leder og en struktur på gruppen. I mitt tilfelle viser det at samtalegruppens varighet burde ha vært lenger. Da erfaringene med disse samtalegruppene oppsummeres av alle informantene som positive, kunne det vært en fordel og hatt en oppfølgingsgruppe etter en viss periode for å følge opp de ulike informantene. Da kunne man blant annet komme inn på ulike temaer man ikke fikk mulighet til i den første runden.

Denne samtalegruppen ble ledet av profesjonelle. Som jeg redegjorde for innledningsvis, hadde lederne en dialogisk innstilling, og varierte med både eksemplifisering ved hjelp av historier, bruk av rollespill, undervisning og gruppeterapi. Dette er et gjennomgående positivt funn i studiene og forskningen som er gjort. At deltakerne er medvirkende i innholdet og har

påvirkningskraft på hverandre er noe av det som fremstår som viktigst. Jakob Mosgaard (2006, s.146) understreker også gruppeterapeutenes påvirkningskraft i forhold til deltakernes refleksjoner i form av innhold og tonefall.

6.2 Deltakernes subjektive opplevelse og personlige utvikling.

Familievernkontoret hadde altså to spesifikke mål med samtalegruppene: å dempe konfliktene mellom foreldrene samt å unngå at foreldrene havnet i rettssystemet. Det kan være en svakhet i studien at jeg kun har fem informanter når vi skal se på samtalegruppens generelle betydning for enkeltindivider, men samtidig er det mange likhetstrekk som viser seg som funn i min studie når jeg sammenligner med andre studier. Dette kan være en mulig inngangsport for å generalisere. Det som spesielt utpeker seg, er opplevelsen og erfaringen av å møte mennesker i samme situasjon. Så hvilken betydning har så samtalegruppene hatt for disse informantene?

Alle informantene, uansett i hvilket stadiet de var i konflikten og i prosessen med sin tidligere partner, sier at de har hatt utbytte av å være deltaker i samtalegruppen. De omtaler det på ulike måter i forhold til å møte likesinnede, som eksempelvis at de har blitt mer bevisst på det de faktisk gjør. En av informantene omtaler det som *å innta en observasjonsrolle på seg selv uten selv å bli korrigert av andre*.

Et kraftfullt fænomen i gruppeterapi er således også genkendelse. Pludselig kan andre sette ord på følelser, tanker eller erfaringer, som ellers opfattedes som private, og måske usædvanlige og dermed unormale. (Mosgaard 2006, s.146).

Så ved å gjenkjenne andre i samme situasjon kan man korrigere seg selv. I tillegg er det en jevnbyrdighet (Mosgaard 2006) mellom deltakerne i samtalegruppen som først og fremst gir en opplevelse av å være i samme båt med andre som har det vanskelig på vesentlige områder i livet sitt og som har søkt hjelp for dette. Yalom (1995) omtaler både råd og indirekte råd i ulike grupper. Han hevder blant annet at direkte råd fra medlemmene i gruppa skjer i hver terapigruppe, men også betydningen av at det skjer indirekte råd og at dette kan være en vel så betydningsfull opplevelse og erfaring for medlemmene som det å få direkte råd (Yalom 1995, s.11). Følelsen av å være i et fellesskap er med andre ord meget sterkt.

Følelsenes betydning er beskrevet i analysedelen og var fremtredende hos alle informantene i alle intervjuene. I samtalegruppen var det rom for å *tømme seg, rom for å ta del i andres*

historier nettopp for å komme videre, i alle fall i seg selv forteller en informant. Dette er et kjernepunkt i studien slik jeg ser det, fordi mye av endringen og derav betydningen for de ulike informantene, ligger i dem selv. De opplever at det er enklere å forholde seg til sin tidligere partner, de ser ting fra flere perspektiver, de har fått flere knagger å henge sine erfaringer på, de ser at de ikke er unike i det å være i en vanskelig situasjon og at det er flere andre i liknende situasjoner som løser konflikter og situasjoner på ulike måter. Andersen (2006) definerer slike prosesser som reflekterende der man skifter mellom å lytte og å snakke. Når en snakker med noen, er man i en ytre dialog, og når en hører på den andre, er man i en indre dialog med seg selv (Andersen 2006, s.118).

Utfordringen ligger imidlertid på overføring mellom tanke og handling, fra ytre eller indre dialog til forandring av egen adferd. Det er en ting å tenke og forstå sin tidligere partner i et nytt lys, det viser seg å være noe mer komplisert å la disse perspektivene prege egen adferd i konflikten. Konsekvensen *kan* bli at man allikevel velger å punktuere slik man alltid har gjort i forhold til sin tidligere partner og de ulike situasjonene man befinner seg i, fordi man har fått forståelse for egen adferd av andre i liknende situasjoner. På denne måten kan man stå i fare for å opprettholde et komplementært, eventuelt et symmetrisk forhold til sin tidligere partner, også etter bruddet. En av informantene fortalte at hennes tidligere partner *var skuffet over at hun ikke hadde bedre resultater etter samtalegruppen*.

Dette paradokset om egen personlig utvikling kontra den tidligere partnerens utvikling er så langt jeg har forstått ikke vært et omtalt tema i samtalegruppen. Igjen ser vi samtalegruppens betydning for den enkelte hvis denne problematikken ikke løftes frem i samtalegruppen. Hvis målet er å bedre samarbeidet og forhindre at man havner i rettssystemet, er det etter mine anbefalinger viktig å ta inn over seg hvor vanskelig det kan være å endre seg selv og sin egen adferd i samspill med en tidligere partner. Selv om opplevelsen av å mestre sin livssituasjon føles bedre, står man i fare for å opprettholde samme konfliktnivå til sin tidligere partner. Salts og Zongker (1983) påpeker nødvendigheten av mer forskning for å kunne konstatere effekten av ulike støttegrupper, noe jeg også ser et behov for. Andre studier (blant annet Charping, Bell og Strecker 1992) er opptatt av hvordan man kan tilpasse seg den nye situasjonen og dermed takle bedre overgangen til sitt nye liv. Jeg fornemmer at dette har vært en tilnærming i denne samtalegruppen også, nærmere bestemt at man skal tilpasse seg og bedre takle sin situasjon uten å gå dypere inn i en personlig utvikling. Dette skyldes slik jeg ser det uten tvil minst en årsak: tidsperspektivet på samtalegruppen. Yalom hevder, noe jeg

også tidligere har presisert, at det bør være minst 15 – 20 sammenkomster i forhold til kriser hvis det skal behandles på et mer personlig plan. Dette har slik jeg har tolket det i mitt materiale, ført til at konfliktnivået i de ulike tilfellene ikke har endret seg eller dempet seg mellom de tidligere partnerne. Samtidig vil jeg understreke at selv om konfliktnivået ikke har endret seg, forteller en av informantene at hun etter samtalegruppen har besluttet å ikke gå rettens vei. Dette er utvilsomt et viktig resultat. En annen informant forteller at hun har firet på kravene i forhold til barnefordeling, uten at dette har ført til at konflikten har dempet seg. Hun har i så fall gitt større rom for samarbeid, uten at den tidligere partneren ønsker det samme.

6.3 Konfliktnivå og forandring.

Utgangspunktet for denne samtalegruppen er partnere med *store* samarbeidskonflikter. De har alle vært til samtaler ved familievernkontoret tidligere, noen i flere omganger. Dette er i så måte mennesker med flere aspekter inn i konflikter, det handler ikke kun om barnefordeling og vonde følelser etter bruddet. Det handler om mennesker som er i en situasjon der konflikten til sin tidligere partner forringer livskvaliteten. Dette er viktig å ta inn over seg og ha som forståelse inn i de ulike historiene som fortelles.

Det er av stor betydning når jeg påpeker viktigheten av å ta opp som tema hva som skjer i samspillet og relasjonen til den tidligere partneren hvis man endrer adferd etter å ha deltatt i en slik samtalegruppe. Slik sett kan vi sette dette i sammenheng med Batesons påstand om at uten kontekst har ord og handling ingen som helst mening. Uten kontekst blir kommunikasjon meningsløs (Bateson 1972). Watzlawick beskriver det på denne måten:

”Et problem forblir uforklarlig så lenge observasjonsrammen ikke er vid nok til å inkludere konteksten fenomenet befinner seg innenfor” (Watzlawick i Ulleberg, 2005: 45).

Slik å forstå kan man oppleve at man blir klar over problemet når man befinner seg i selve samtalegruppen, men vil få problemer med å overføre tanken til handling når konteksten, altså hverdagen. Sagt på en annen måte, når fenomenet ikke omtales i riktig kontekst og i relasjon til den tidligere partneren. Jeg hevder ikke her at det ikke er tilfelle at man ikke har snakket om endringen i forhold til den tidligere partneren, jeg påpeker imidlertid viktigheten av å sette det inn i en forståelig kontekst som vil gi mening når fenomenet oppstår utenfor gruppen. Vi er som mennesker meningssøkende og forstår aldri noe løsrevet. Når vi opplever noe vil vi

intuitivt prøve å sette det inn i en sammenheng som gir en mening, samtidig som kontekstforståelsen ofte ikke er uttalt, men i stor grad ordløs, intuitiv og taus (Ulleberg 2005). Dette er vel også en av grunnene til at familievernkantoret anbefaler at begge partnerne deltar i samtalegrupper, slik at de på denne måten begge bidrar inn i en ny kontekst. Det er vanskelig å sette seg inn i hvordan de ulike konfliktene ville utviklet seg uten at disse informantene hadde deltatt i samtalegrupper, og det kan på så måte ha hatt en preventiv effekt i utviklingen av konfliktene. Samtidig kan det nok være en utfordring å se forandringer i en konflikt man selv er involvert i.

En av informantene omtaler sin egen forandring som *en sprek i forsvaret*, og som dessverre førte til en eskalering av konflikten. Om denne opptrappingen av konflikten hadde skjedd uansett vil være umulig å svare på, men allikevel et perspektiv å ta inn over seg.

”En ting er å legge merke til, regne med eller diskutere noe så åpenbart som en forandring av noe til det motsatte. Men det er meget vanskelig, spesielt i menneskelige forhold, å bli klar over at denne forandringen i virkeligheten ikke er noen forandring i helhetsmønsteret. Mange menneskelige konflikter og mange konflikt-avlende løsninger skyldes at man ikke er klar over dette” (Watzlawick, Weakland og Fisch 1996, s.40).

Hvordan forstår jeg dette sitatet? Hvis jeg som deltaker i en samtalegruppe kun fokuserer på egen forandring i relasjonen til min tidligere partner, må jeg forstå at dette ikke er hele bildet. Min eventuelle forandring kommer til å føre med seg forandringer av hvordan min tidligere partner oppfatter meg og det jeg velger å endre på. Dette bør nødvendigvis ikke være denne forandringen min tidligere partner ønsker seg av meg, og vi kan stå i fare for at *løsningen blir problemet*. Det er mulig at dette blir en for kritisk tilnærming til samtalegruppens innhold, men det er allikevel viktig å ta inn over seg hvilke uheldige konsekvenser forandring i egen adferd kan få hvis det ikke sees i en helhet.

”(...) under visse omstendigheter vil det oppstå problemer rett og slett som resultat av feilaktige forsøk på å forandre en eksisterende vanskelighet og at denne form for problemdannelse kan oppstå på hvilket som helst nivå i menneskelige funksjoner – individuelt, i parforhold, i en familie, samfunnspolitisk osv.” ((Watzlawick, Weakland og Fisch 1996, s.53).

Samtidig blir det også et perspektiv å ta inn over seg når Anderson (2003) hevder at vi til alle tider vil være i forandring, og når Andersen (2006) omtaler forandring som noe som skjer både fort og langsomt. Ved å se på forandringens natur, faller det også på plass en brikke i forhold til hvordan informantene forteller om de utenforståendes rolle i konflikten. Alle parter er med på denne forandringen som er en kontinuerlig prosess, også terapeuten eller lederen av gruppen. I forhold til studiene jeg har sett nærmere på, er det ingen av disse som omtaler konfliktnivå og eventuelle forandringer av disse. Det jeg bet meg merke i, er at Lee og Hett (1990) viser til at deltakerne i denne studien fikk redusert depresjon og angst, større evne til å leve i nuet, og større grad av avhengighet, spontanitet og evne til å etablere meningsfulle relasjoner. Spesielt det siste punktet om meningsfulle relasjoner synes jeg viser at deltakerne har hatt en varig forandring i egen adferd som har ført til bedre livskvalitet.

Alle disse aspektene jeg nå har drøftet, står i et gjensidighetsforhold til hverandre.

Samtalegruppens struktur og innhold, lengden på tilbudet, hvem og hvor mange som deltar og lederens rolle som ansvarlig for tilbudet påvirkes av hverandre. Å ta inn over seg hvilken betydning det er å møte mennesker i samme situasjon er en av de erfaringene som sitter sterkest i meg etter å ha hørt alle informantenes fortellinger. Mye av grunnen til at dette blir et viktig aspekt for de som deltar i en samtalegruppe, kan handle om at skilsmisser og samlivsbrudd på mange måter gjøres til noe alminnelig, noe dagligdags som utenforstående forventer at man skal takle på kort tid. I disse tilfellene hvor konflikten til sin tidligere partner blir så stor og varer over en lang tidsperiode, oppleves det godt å komme i samme båt med noen som synes bølgene også virker urovekkende høye og truende.

KAPITEL 7 – AVSLUTNING

”Mens vi forfølger det uopnåelige, gjør vi det realiserbare umulig”

- Robert Ardrey

7.1 Oppsummerende tanker

Det skal oppsummeres. De metodologiske tilnærmingene gjorde det mulig for meg å få en dypere innsikt i hvordan tidligere partnere opplever og forstår konflikten de har stått i og hvilke erfaringer de har gjort seg i arbeidet med å forsøke å løse samarbeidskonfliktene ved hjelp av samtalegrupper som familievernkontoret tilbyr. Forforståelsen min ved oppstart av denne studien gikk i retning av at det kunne være mange ulike temaer som var innholdet i slike samtalegrupper, og at jeg også hadde tro på effekten av å møte andre i samme livssituasjon og eksempelets makt. Innledningsvis tilkjennega jeg også min antagelse om at betydningen av samtalegruppene ville kunne variere med utgangspunkt i informantenes egne opplevelser og tolkning av konfliktenes opphav. Jeg stilte meg også spørsmålet om ulikhetene allikevel kunne danne grunnlaget for noen kloke grep i forhold til å løse slike store samarbeidskonflikter.

Informantene i min studie forteller om møte med profesjonelle ledere av samtalegruppen som hadde en dialogisk tilnærming og holdning til deltakerne. Temaene var mange og varierte og sterkt preget av deltakernes innspill og ulike behov. Eksempelets makt og opplevelsen av *å være i samme båt* viste seg å ha en enda større betydning enn jeg var klar over. Det fremstår som fundamentet av hvordan de ulike informantene opplever betydningen. Eksempelets makt i form av indirekte råd og råd henger også nært sammen med å være i møte med likesinnede.

I forhold til min antagelse om at betydningen av samtalegruppen ville henge sammen med konfliktens opphav, ser jeg nå at det må betraktes ut i fra flere perspektiver. Slik jeg forstår de ulike fortellingene om konfliktene, handler dette om en *helhet* i parforholdet som har vært, bruddets karakter og livet etter bruddet. Alt er i forandring, men allikevel er denne forandringen styrt av tidligere felles erfaringer og fremtidige individuelle valg og ønsker. Derfor har jeg åpnet min forståelse mer i den retning at det er valg som tas i de ulike prosessene som også påvirker hvert enkelt individs oppfattelse av betydningen av samtalegruppen. Det er komplekst.

Spørsmålet om det på tross av ulikhetene i konfliktene kunne være noen felles kloke grep å ta, har vist seg å være gjeldene. Dette har vært omtalt og drøftet i kapitel 5 og 6 og drøftet opp mot andre funn fra andre studier både innenlands og utenlands.

7.2 Selvrefleksjon og mangler ved egen studie.

Spørsmålene jeg stilte meg i oppstart av arbeidet med masteroppgaven har gitt noen svar som igjen har gitt meg en dypere forståelse for tematikken. Samtidig har det åpnet seg flere perspektiver og derav også flere spørsmål i etterkant av analysen av materialet. Når man ser på intensjonen til hvorfor man valgte å starte opp med samtalegrupper, var dette å bedre samarbeidet mellom partnere med store samarbeidskonflikter, samt å forhindre at de havnet i rettsystemet.

I etterkant forteller informantene om gode erfaringer med samtalegruppen, og at de mestrer livssituasjonen og forholder seg bedre til konflikten etter å ha vært deltakere i gruppen. Dette er i kraft av seg selv en god opplevelse. Jeg påpeker imidlertid aspekter som kan bidra til å hjelpe til å løse selve konflikten heller enn å lære seg å leve med den. Teorien og de ulike retningene innenfor det systemteoretiske har gitt meg knagger å henge analysen av materialet mitt på. Jeg opplevde mange a-ha opplevelser i forhold til å se sammenhengen mellom den ikke-vitende-posisjonen og den fenomenologiske tilnærmingen da jeg opplevde en form for tilstedeværelse og nærvær med informanten. Det opplevdes som en flyt tilstand, der fortellingen til informanten ble det som stod i fokus og ga mening. Bedre enn det klarer jeg ikke å beskrive det.

Eventuelle mangler ved studien er flere. I etterkant, hvis det hadde vært mulig, kunne det vært ønskelig å overvære en samtalegruppe og være i en observerende rolle. Dette ville selvfølgelig påvirket samtalegruppen, og som gjør at jeg er usikker på effekten av min tilstedeværelse. Jeg har ikke involvert informantene mine i analysen og funnene i studien. Jeg var usikker på hvilken måte jeg eventuelt skulle gjøre dette på, men bestemte meg for ikke å gjøre med utgangspunkt i informantenes ønske om taushetsplikt og konfidensialitet. Det jeg imidlertid gjorde var å spørre informantene om de ønsket innsyn i de ulike fasene i masteroppgaven, noe de ikke ønsket.

Å være i en ikke-vitende-posisjon har vært en ny erfaring for meg. Dette er langt fra den rollen jeg har i det manualbaserte tiltaket jeg i dag arbeider i. Det har gitt nye perspektiver, frustrasjoner og erkjennelser. Å ikke skulle opptre som *ekspert* har vært for meg en spesielt

positiv erfaring som kommer til å prege all fremtidig jobbing. Det lå en befriende ånd over meg i forhold til å ikke skulle prestere i form av fasitsvar og fastlåste løsninger, samtidig som det er krevende å være helt tilstede og lytte til fortellingene. Etter hvert som jeg fikk erfaring med å intervju og være i dialog med informantene, slappet jeg mer av og ble tryggere på min egen rolle. Det kan være at jeg ble for styrende i de første intervjuene, kontra de siste uten at det på noen måte lar seg påvise uten om min opplevelse av intervjuene. Jeg har uansett vært ydmykt til stede i de ulike menneskenes liv og latt meg fascinere av en åpenhet og oppriktighet i deres fortellinger. Min egen skepsis og mitt kritiske blikk har jeg brukt på analysen og i drøftning, og ikke i å vurdere informantenes troverdighet i fortellingene.

7.3 Fremtidige forskningsmuligheter

Denne studien har ført til at jeg sitter med flere spørsmål jeg tenker kunne vært interessant å fordype meg i og se nærmere på. Jeg tenker spesielt på oppfølgingen av informantene etter de har deltatt i samtalegrupper, samt å se på hvilken effekt det har i forhold til å dempe konfliktnivå og bedre samarbeidet mellom de tidligere partnerne. Et annet interessant område jeg kunne ønsket å se nærmere på, er lederen av samtalegruppens tilnærming til deltakerne, hvordan lederen veksler mellom dialog og undervisning, mellom råd og eksempelets makt. Har kjønn noe å si i de ulike gruppene? Hva kommer det av at det er færre menn enn kvinner som deltar i slike tilbud? Hva kommer det av at samlivsbrudd alminneliggjøres og ofte bagatelliseres når mange som står i de vanskelige bruddene føler seg alene og ønsker å møte andre i samme båt? Mange spørsmål som bør besvares.

Men ikke nå. Ikke i dag. For nå gjenstår det kun for meg å sette punktum.

LITTERATURLISTE

Andersen T. (2006) *Reflekterende prosesser – samtaler og samtaler om samtale*. Gylling: Dansk Pedagogisk forlag

Anderson H. (2003) *Samtale, sprog og terapi – et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag

Bae. B og Waastad J.E (1992) Erkjennelse og anerkjennelse – en introduksjon. I B.Bae og J.E. Waastad (red) *Erkjennelse og anerkjennelse*. Oslo: Universitetsforlaget

Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Bell, W.J, Charping, J.W og Strecker J.B (1990) Client perceptions of the effectiveness of divorce. *I: Advances in group work research*. Sheldon, R.D. og Aaron, B.M. London: The Haworth Press

Bjartveit, S. og Kjærstad, T. (2001) *Kaos og Kosmos. Byggesteiner for individer og organisasjoner*. Otta: Kolle Forlag

Bloom, B., Hodges, W.F., Kern, M.B. og and McFaddin, S.C. (1985) A preventive intervention program for newly separated: Final evaluations. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55, 9-26

Flyvbjerg, B. (2006) *Rationalitet og Magt. Det konkrertes videnskap*. Århus: Akademisk forlag A/S

Fugleseth, K. og Skogen, K. (2006) *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Forlag as

Gergen, K.J. og Gergen, M. (2008) *Social Konstruksjon- ind i samtalen*. Århus: Dansk Psykologisk Forlag A/S

Graff, R.W, Whitehead, G. I og LeCompte, M. (1986) *Group Treatment With Divorced Woman Using Cognitive-Behavioral and Supportive-Insight Methods*. Journal of Counseling Psychology, Vol.33, No 3, 276-281

Hardeng, S. (2003) *Sorgen det ikke sendes blomster til. Veiledningshefte for start og drift av samtalegrupper ved samlivsbrudd*. Kirkerådet, i samarbeid med Diakonhjemmet Høgskole 2003. Oslo: Kirkerådets materiellekspedisjon

Henriksen J-O., Vetlesen A-J., (2006) *Nærhet og distanse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Hultquist K. (2004) Michel Foucault: Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best. I K. Steinsholt og L. Løvlie (red) *Pedagogikkens mange ansikter*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Hægeland, D., Evang, A., Simonsen, H.N. og Skålholt, M.J.D. (2006) Reflekterende prosesser i klinisk arbeid med personer som bruker vold i nære relasjoner. I: *Reflekterende prosesser i praksis. Klientsamtaler, veiledning, konsultasjon og forskning*. Eliassen, H. og Seikkula, J. (red). Oslo: Universitetsforlaget

Hårtveit, H. og Jensen, P. (2008) *Familien- pluss en. Innføring i Familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget

Jensen, P. (2009) *Ansikt til Ansikt – Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Jones, E. (1996) *Familieterapi i systemperspektiv. Utviklingstendenser innen systemisk terapi etter Milano-modellen*. København: Dansk psykologisk Forlag

Kvale, S. (2007) *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Lee, J.M. og Hett, G.G. (1990) Post-divorce Adjustment: An Assessment of a Group Intervention: I: *Canadian Journal of Counselling*, Vol.24 (3) 199-209

Lundby G. (2003) *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskrivning av historier*. Oslo: Tano Aschehoug

Maxwell J. (1996, 2005) *Qualitative Research Design*. London: Sage

Mosgaard, J. (2006) Reflekterende gruppeterapi. I: *Reflekterende prosesser i praksis. - Klientsamtaler, veiledning, konsultasjon og forskning*. Eliassen, H. og Seikkula, J. (red). Oslo: Universitetsforlaget

Salts, C.J. og Zongker, C.E. (1983) Effects of Divorce Counseling Groups on Adjustment and Self Concept. *Journal of Divorce*, Vol 6,(4), 55-67.

Schjødt, B. og Egeland, T. Aa. (1993) *Fra systemteori til familierapi*. Oslo: Tano

Seikkula, J. (2005) *Åpne samtaler*. Oslo: Tano Aschehoug

Sundet, R. (2006) Reflekterende prosesser – noe mer enn refleksjon? I: *Reflekterende prosesser i praksis. – Klientsamtaler, veiledning, konsultasjon og forskning*. Eliassen, H. og Seikkula, J. (red). Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, T (2004) *Systematik og Indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag

Thuen, F. (1997) *Livet etter skilsmissen. Psykologiske reaksjoner på samlivsbrudd*. Rapport nr. 1. Institutt for samfunnspsykologi. Bergen: Universitetet i Bergen

Thuen, F, Carlsen, B og Sandvik, O. (1998) Støttegrupper etter samlivsbrudd- en presentasjon av tidligere forskning og egne erfaringer med grupper. I: *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. Vol. 35, s. 452-461.

Ulleberg, I. (2005) *Kommunikasjon og veiledning*. Oslo: Universitetsforlaget

Watzlawick, P., Weakland, J. og Fisch, R. (1980) *Forandring. Prinsipper for hvordan problemer oppstår og hvordan de løses.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S

Watzlawick, P., Bavelas, J.B. og Jackson, D.D. (1967) *Pragmatics of Human Communication.* New York, Norton

White, M. (2000) *Nya vägar inom den systemiska terapin.* Stockholm: Mareld

Yalom, I.D. (1995). *The theory and practice of group psychotherapy.* New York: Basic books

Zahavi, D. (2003). *Fænomenologi.* Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Øygaard, L., Thuen, F. og Solvang, P (2000) An Evaluation of Divorce Support Groups: A Qualitative Approach.I: *Journal of Divorce and & Remarriage.* Vol. 32 (3/4), s. 149-164

Familieterapi og Systemisk praksis ved Diakonhjemmet i Oslo.
Samtykkeskjema til intervju våren 2009, masterstudent Morten Sanne Melvold

Til deltakere i samtalegruppe ved Familievernkontoret i xxxxxxx

Jeg skriver til deg for å spørre om du kan tenke deg å være med i et forskningsstudie som jeg er ansvarlig for. Jeg er Mastergradsstudent i Familieterapi og Systemisk praksis ved Diakonhjemmet i Oslo. I den forbindelse skal jeg forske på et avgrenset område, tema eller fenomen som skal danne grunnlag for en skriftlig masteroppgave. I denne forbindelsen har jeg inngått et samarbeid med xxxxxxx ved Familievernkontoret i xxxxxx som leder samtalegruppen du er påmeldt til. Han har sagt seg villige til å formidle dette brevet dere nå leser. Formålet ved min forskning er å stille deg spørsmål vedrørende historien om konflikten, og hvordan du eventuelt opplever konflikten etter gjennomføring av et slikt tilbud fra Familievernekontoret. Jeg vil også spørre deg om du opplever at et slikt tilbud er med på å øke kunnskap og bevissthet om konflikten. Forskningen vil foregå ved et intervju som vil bli tatt opp på bånd, slik at jeg kan behandle dataene i etterkant. Intervjuet vil bli gjort når samtalegruppen er gjennomført.

Det er selvfølgelig frivillig å delta i prosjektet, og du kan når som helst i intervjuet trekke deg fra prosjektet uten begrunnelse. Jeg har selvsagt taushetsplikt overfor all informasjon som vil komme frem under intervjuet og lydopptakene, og all data blir behandlet konfidensielt slik at det vil på ingen måte komme frem hvem som er informanter i forskningen. Din deltagelse avsluttes etter intervjuet, men du vil få mulighet til å lese igjennom det behandlede datamaterialet fra ditt eget intervju. Dataene fra studien vil danne grunnlaget for Masteroppgaven jeg skal levere våren 2010. Når dataene er ferdigbehandlet vil alt materialet slettes.

På forhånd takk.

Med vennlig hilsen

Morten Sanne Melvold – mobil: 90123288

JA Jeg lest samtykkeskjemaet og gir mitt samtykke til å være med i
forskningsstudien.

Jeg er kjent med at deltakelse i prosjektet er frivillig, og at jeg når som helst kan trekke meg
fra studien.

Underskrift:

Dato:.....

Problemstilling:

”Hvilken betydning har samtalegrupper for tidligere partnere med store samarbeidskonflikter, og hvordan viser eventuelt dette seg?”

INNLEDNING:

avklaring av roller, hensikt og konsekvens, anonymitet, muligheten til å trekke seg, åpenhet rundt sensible temaer.

1. Kan du begynne med å fortelle litt om hvilke forventninger du hadde til den samtalegruppen du har deltatt i?
2. Hvordan har det seg at du har vært deltaker på et slikt tilbud?
3. Har du erfaringer / kjenner til andre i samme situasjon som har prøvd dette tidligere og eventuelt hvilke erfaringer de har gjort seg?

1. Kunne du tenke deg å fortelle litt om hvordan du opplevde bruddet med din tidligere partneren og utviklingen av de konfliktene som også oppstod i etterkant?
2. Er det spesielle ting som skjedde som du tror var med på trigge konfliktene, eventuelt gjorde at det oppstod såpass store samarbeidskonflikter?

1. Kan du forsøke å sette ord på hvilke følelser som var mest fremtredende hos deg i denne perioden?
2. Har du noen tanker om hvorfor det er nettopp disse følelsene som var fremtredende hos deg?
3. Har dette endret seg etter samtalegruppen?

1. Avslutningsvis kunne jeg tenke meg å spørre deg om hvilken betydning denne samtalegruppen du har gjennomført har hatt for deg?
 2. Er det noe i samtalegruppen du har lyst til å trekke frem som spesielt bra, eventuelt mindre bra?
 3. Hvis du ser på samtalegruppen nå i etterkant, hvilke erfaringer ville du ønske å trekke frem?
- Eventuelt andre ting du ønsker å si avslutningsvis?

UNIVERSITETET I OSLO
DET MEDISINSKE FAKULTET

Kirsten Stien
Stien konsult
Jonas Liesgt 49
9009 Tromsø

Regional komité for medisinsk og helsefaglig
forskningsetikk Sør-Øst A (REK Sør-Øst A)
Postboks 1130 Blindern
NO-0318 Oslo

Dato: 13.05.09
Deres ref.:
Vår ref.: S-09181a 2009/3908

Telefon: 22 84 46 66
Telefaks: 22 85 05 90
E-post: jorgen.hardang@medisin.uio.no
Nettadresse: www.etikkom.no

S-09181a Samtalegruppers betydning for tidligere partnere med samarbeidskonflikter - en studie med fenomenologisk tilnærming og blikk på kjønn [1.2009.621]

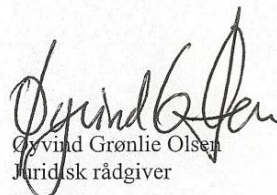
Vi viser til e-post av 26.4.09 med følgende vedlegg: CV for Kirsten Stien, revidert informasjonsskriv med samtykkeerklæring og kopi av søknad.

Komiteen har ingen merknader til revidert informasjonsskriv med samtykkeerklæring.

Komiteen tar til orientering at vilkår for godkjenning er oppfylt.

Med vennlig hilsen

Kristian Hagestad
Fylkeslege cand.med., spes. i samf.med
Leder / sign

Gyvind Grønlie Olsen
Juridisk rådgiver

Kopi: MST Terapeut Morten Sanne Melvold, Bufetat, Tønsberg ungdom og familiesenter,
Knarbergveien 17b, 3133 Tønsberg